

IZVJEŠTAJ

o implementaciji dokumenta

**„Informacija i preporuke za poboljšanje provedbe strateških i akcionih dokumenata u oblasti invalidnosti na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini“
i njegovog doprinosa implementaciji**

Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima lica sa invaliditetom u Bosni i Hercegovini

novembar 2016. godine

Uvod

Konvenciju o pravima lica sa invaliditetom i Opcioni protokol Bosna i Hercegovina je, bez bilo kakvih rezervi ili komentara, potpisala u julu 2009. godine, a ratifikovala je 12. marta 2010. godine.¹ Konvencija je formalno stupila na snagu 12. aprila 2010. godine, 30 dana nakon objavljivanja instrumenta o ratifikaciji.

Ratifikacijom Konvencije o pravima lica/osoba sa invaliditetom Bosna i Hercegovina se obavezala da će izvršiti prilagođavanje postojećeg zakonodavstva, čime će se licima sa invaliditetom osigurati puno učešće u društvu i zabranu svih vidova diskriminacije tih lica. Tim činom Bosna i Hercegovina se pridružila grupi zemalja koje jasno saopštavaju namjeru da aktivno doprinose poboljšanju položaja lica s invaliditetom. Naročito je važna činjenica da je činom ratifikacije ova Konvencija postala sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka.

Uvođenje Konvencije u pravni sistem Bosne i Hercegovine i primjena socijalnog modela u razmatranju pitanja koja se tiču lica sa invaliditetom zahtijeva izmjenu postojećeg zakonodavstva i praksi, a sve u svrhu poštivanja i ostvarivanja prava lica sa invaliditetom garantovanih ovim obavezujućim međunarodnim dokumentom.

Iz ove ratifikacije je proizašla i obaveza izvještavanja o primjeni Konvencije, a Inicijalni izvještaj Bosne i Hercegovine o provođenju Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom² (po članu 35., stavu 1. Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom) je u UN dostavljen u februaru 2013. godine. Komitet za prava osoba s invaliditetom je planirao da Inicijalni izvještaj razmatra na svom 17. zasjedanju, koje će biti održano u Ujedinjenim nacijama u Ženevi od 20. marta do 12. aprila 2017. godine, a razmatranja ovog izvještaja je okvirno zakazano za 27. i 28. mart 2017. godine.

U pripremi razmatranja Izvještaja Bosne i Hercegovine, Komitet je usvojio listu pitanja čiji je cilj dopuniti izvještaj važnim informacijama kako bi se omogućilo da Komitet procijeni stanje ostvarivanja prava predviđenih Konvencijom.

Bez obzira na složenu strukturu i organizaciju države, podijeljene nadležnosti i mogućnost zakonskog uređivanja određenih pitanja na različitim nivoima i na različit način, prihvatanjem i potpisivanjem međunarodnih konvencija o ljudskim pravima Bosna i Hercegovina je preuzela obavezu da svima na svojoj teritoriji, bez diskriminacije po bilo kom osnovu, osigura socijalnu pomoć i zaštitu. Bosna i Hercegovina ima obavezu ispuniti standarde ljudskih prava, koji proizilaze iz međunarodnih dokumenata, koje je potpisala i ratifikovala, a lica sa invaliditetom imaju pravo zahtijevati zaštitu od diskriminacije i pravo na puno uživanje i ostvarivanje svih ljudskih prava, kako je to utvrđeno međunarodnim dokumentima.

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima lica sa invaliditetom je pravni akt i obavezuje države koje su je prihvatile da postupaju u skladu sa njenim zahtjevima i osnovnim principima. Konvencija ukazuje na obavezu svake države potpisnice da obezbijedi efikasne sisteme društvene podrške kako bi se zadovoljile potrebe lica sa invaliditetom. Da bi se odgovorilo na postavljene zadatke, a uvažavajući proklamovane principe nediskriminacije po osnovu invaliditeta, Konvencija ukazuje na potrebu svake države da razvije socijalno senzitivne sisteme društvene podrške kao što su: sistemi zdravstvene i socijalne zaštite, obrazovanja, zapošljavanja i drugi.

¹Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori, broj: 11/09.

²<http://www.mhrr.gov.ba/>

Prema Konvenciji, države su dužne koristiti postojeće i razvijati nove resurse sistema kako bi se u potpunosti postiglo puno ostvarivanje ovih ciljeva, a time i prava lica sa invaliditetom.

Opredjeljujući se za novi pristup u oblasti invalidnosti, baziran na ljudskim pravima i socijalnom modelu, što predstavlja sveobuhvatni pogled na pitanja invaliditeta, kreiranje i primjenu rješenja za lica sa invaliditetom na nivou zajednice u multisektoralnom pristupu i uz učešće svih relevantnih aktera, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je 8. maja 2008. godine usvojilo dokument „Politika u oblasti invalidnosti u Bosni i Hercegovini”.³

Usvajanjem jedinstvene politike u oblasti invalidnosti u Bosni i Hercegovini i prije pristupanja Konvenciji, Bosna i Hercegovina je kreirala politički okvir za puno poštovanje principa i odredaba Konvencije i opredijelila se za novi pristup u oblasti invalidnosti utemeljen na ljudskim pravima, što u većoj mjeri obezbjeđuje i osigurava društvenu integraciju lica sa invaliditetom.

Bosna i Hercegovina i njeni entiteti, Republika Srpska i Federacija BiH, kao i Distrikt Brčko, obavezali su se, u okviru svojih ustavnih nadležnosti, na stvaranje uslova za provođenje Politike u oblasti invalidnosti i provođenje definisanih ciljeva politike, što je između ostalog podrazumijevalo i usklađivanja djelovanja na polju zaštite lica sa invaliditetom sa dostignutim evropskim i svjetskim standardima i svim trendovima koji imaju za cilj nastojanje da sve oblasti života i djelovanja budu otvorene i pristupačne licima sa invaliditetom i izradu strategija i akcionih planova za unapređenje društvenog položaja lica sa invaliditetom.

U oba entiteta izrađene su „Strategija za unapređenje društvenog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2010-2015.”⁴ i „Strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine 2011- 2015.”⁵,

Usvajanjem entitetskih strategija za primjenu jedinstvene politike u oblasti invalidnosti i entiteti su se načelno opredijelili da će svoj zakonski okvir uskladiti i ubuduće kreirati u skladu s principima proklamovanim u Konvenciji o pravima osoba sa invaliditetom.

Nastojeći da se na nivou Bosne i Hercegovine poboljša mehanizam zaštite ljudskih prava lica sa invaliditetom i sistem koordinacije između nadležnih institucija, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine donijelo je 19.10.2010. godine Odluku o formiranju Vijeća za osobe sa invaliditetom⁶ (u daljem tekstu: VOI) , kao stalno, stručno, savjetodavno, interresorno i koordinirajuće tijelo na nivou BiH, sa značajnom ulogom u procesu provođenja i praćenja provođenja Konvencije na državnom nivou. Značaj Vijeća je u održavanju partnerskog odnosa između osoba sa invaliditetom i organizacija koje okupljaju osobe sa invaliditetom.

U okviru svojih nadležnosti, djelokruga rada i odgovornosti utvrđenih Odlukom o formiranju Vijeća za osobe sa invaliditetom BiH, koje uključuju i pripremu izvještaja, analiza, preporuka i mišljenja u vezi sa konkretnim mjerama i mogućim rješenjima za zaštitu prava i interesa osoba sa invaliditetom koje donose ili provode nadležni organi, institucije i službe u Bosni i Hercegovini, te učešće u pripremi izvještaja u skladu sa članom 33. UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, Vijeće za osobe sa invaliditetom je na Četrnaestoj sjednici Vijeća⁷ usvojilo dokument **„Informacija i preporuke za poboljšanje provedbe strateških i akcionih dokumenata u oblasti invalidnosti na svim nivoima vlasti u BiH“**. Pomenuti dokument se reflektuje i proizilazi iz UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i prvog Izvještaja o provođenju Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom u Bosni i Hercegovini. Dokument čini 11 generalnih preporuka i 14

³ „Službeni glasnik BiH“, broj: 76/08

⁴ <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/MZSZ/Documents/Strategija>

⁵ usvojena na 4. sjednici Parlamenta FBiH 28.7.2011. godine

⁶ Službeni glasnik BiH broj 21/11

⁷ održana 19. i 20. februara 2015. godine

preporuka koje sadrže prioritete i mjere u vezi zaštite lica sa invaliditetom svim oblastima društvenog života.

Preporuke iz ovog dokumenta stavljaju akcenat na osobe sa invaliditetom i na stalne oblike različitih vidova diskriminacije sa kojima se susreću u svakodnevnom životu. Kako bi se omogućilo puno uživanje svih ljudskih prava i osnovnih sloboda Vijeće za osobe sa invaliditetom BiH smatra da je potrebno poboljšati pristup osobama sa invaliditetom u fizičkom, socijalnom, ekonomskom i kulturnom okruženju, zdravstvenoj zaštiti, socijalnoj zaštiti i obrazovanju, informacijama i komunikaciji.

Vijeće za osobe sa invaliditetom BiH je na osnovu Izvještaja Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH koji se odnose na realizaciju strateških dokumenata u oblasti invalidnosti, te na osnovu drugih vladinih i nevladinih izvještaja o pravima osoba sa invaliditetom, u okviru preporuka istaklo samo najvažnije preporuke, kojima se traži poboljšanje provedbe strateških i akcionih dokumenata u oblasti invalidnosti.

Dokument je dostavljen Vijeću ministara BiH te je isti i usvojen u avgustu 2015. godine, a potom upućen vladama entiteta i Vladi Brčko distrikta BiH u septembru 2015. godine na provođenje.

U cilju praćenja implementacije UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i pripreme delegacije BiH za prezentaciju izvještaja na pomenutu Konvenciju, te u cilju praćenja realizacije preporuka sadržanih u dokumentu „Informacija i preporuke Vijeća za osobe sa invaliditetom BiH za poboljšanje provedbe strateških i akcionih dokumenata u oblasti invalidnosti na svim nivoima vlasti u BiH“ Vijeće za osobe sa invaliditetom BiH je pripremilo upitnik koji je sadržavao pitanja koja se odnose na implementaciju Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i realizaciju preporuka iz dokumenta „Informacija i preporuke Vijeća za osobe sa invaliditetom BiH za poboljšanje provedbe strateških i akcionih dokumenata u oblasti invalidnosti na svim nivoima vlasti u BiH“.

Upitnik je dostavljen svim resorno nadležnim organima, organizacijama i institucijama u aprilu 2016. godine, sa zahtjevom da predstavnici tih organa, organizacija i institucija odgovore na pitanja, a da u odgovore budu uključene informacije koje se odnose na provedene aktivnosti vezane za vremenski period od 2013. – 2016. godine.

O izvještaju

Ovaj izvještaj je pripremljen u cilju praćenja implementacije UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, i realizacije preporuka sadržanih u dokumentu „Informacija i preporuke Vijeća za osobe sa invaliditetom BiH za poboljšanje provedbe strateških i akcionih dokumenata u oblasti invalidnosti na svim nivoima vlasti u BiH“, a dio je pripreme delegacije Bosne i Hercegovine za prezentaciju Izvještaja o implementaciji UN Konvencije pred Komitetom za ljudska prava u Ženevi.

Jedan od ciljeva analize je ukazati na najvažnija područja u kojima nije bilo aktivnosti ili aktivnosti koje su preduzete nisu dale očekivane i željene rezultate u implementaciji odredbi Konvencije i usvojenih strateških dokumenata.

Izvještaj sadrži pregled stanja ljudskih prava u oblasti invalidnosti i napredak ostvaren u periodu 2013. – 2016. godina sa posebnim fokusom na implementaciju preporuka poboljšanje provedbe strateških i akcionih dokumenata u oblasti invalidnosti na svim nivoima vlasti u BiH. Ovaj izvještaj predstavlja analizu implementacije Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i realizaciju ciljeva, zadataka, mjera i aktivnosti definisanih strateškim dokumentima, u periodu 2013. - 2016. godina.

Imajući u vidu složenost zadatka i resurse za njegovo provođenje, najprikladnije je bilo da se primjeni metoda analize sadržaja i komparativna metoda. Analiza implementacije zasniva se na analizi dokumenata UN Konvencija o pravima lica sa invaliditetom i strateških dokumenata donesenih na nivou Bosne i Hercegovine i oba entiteta, a u određenim elementima upotpunjuje se podacima iz sekundarnih izvora koji uključuju dostupna dokumenta nastala u istraživanjima koja su provodile organizacije lica sa invaliditetom i druge organizacije civilnog društva.

Analiza implementacije zasniva se na empirijskim podacima anketnog ispitivanja predstavnika resorno nadležnih organa, organizacija i institucija provedenog putem jedinstvenog upitnika, podacima i nalazima drugih relevantnih analiza i izvještaja o stanju u oblasti invalidnosti u Bosni i Hercegovini, te domaćim i međunarodnim aktima i dokumentima iz oblasti invalidnosti.

Proces pripreme i izrade izvještaja

Proces pripreme i izrade izvještaja odvijao se u tri faze:

1. Priprema upitnika za organe, organizacije i institucije,
2. dostavljanje upitnika i prikupljanje upitnika sa odgovorima
3. analiza upitnika i obrada odgovora i dobijenih informacija

1. Priprema upitnika za organe, organizacije i institucije

Vijeće za osobe sa invaliditetom je pripremio upitnik koji je sadržavao pitanja koja se odnose na implementaciju Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i realizaciju preporuka iz dokumenta „Informacija i preporuke Vijeća za osobe sa invaliditetom BiH za poboljšanje provedbe strateških i akcionih dokumenata u oblasti invalidnosti na svim nivoima vlasti u BiH“.

Upitnik je sadržavao 29 pitanja

2. dostavljanje upitnika i prikupljanje upitnika sa odgovorima

Upitnik je dostavljen svim resorno nadležnim organima, organizacijama i institucijama u aprilu 2016. godine, sa zahtjevom da predstavnici tih organa, organizacija i institucija odgovore na

pitanja, a da u odgovore budu uključene informacije koje se odnose na provedene aktivnosti vezane za vremenski period od početka 2013. godine do danas.

3. analiza upitnika i obrada odgovora i dobijenih informacija

Na samom početku izrade izvještaja provedena je opsežna desk studija koja je podrazumijevala pregled i analizu dostupnih aktuelnih dokumenata i izvještaja vezanih za problematiku invalidnosti u Bosni i Hercegovini, kao i druge oblasti od interesa za analizu odgovora i ovaj izvještaj.

Izvještaj je zasnovan na analizi informacija koje su prikupljene iz odgovora na pitanja iz upitnika.

Pri analizi odgovora iz upitnika i izradi izvještaja korišteni su mnogi dodatni izvori, uključujući zvanične izvještaje o implementaciji Konvencije i strateških dokumenata koje su radili nadležni organi i institucije, izveštaje koje su u proteklom periodu uradile organizacije lica sa invaliditetom i organizacije civilnog društva, koristeći analizu postojećih dokumenata, prikupljanje podataka iz različitih izvora, iskustva lica sa invaliditetom, i druga dostupna dokumenta.

Ovaj pristup osigurava jednak tretman svih izvještaja i omogućava objektivnu procjenu.

Napredak se mjeri na osnovu donesenih odluka, usvojenog zakonodavstva i implementiranih mjera. Po pravilu, zakonodavstvo ili mjere koje su u pripremi ili čekaju na usvajanje pred Parlamentom nisu uzete u obzir.

Ovaj dokument je rezultat zajedničkog rada svih članova Vijeća za osobe sa invaliditetom BiH, a isti je jednoglasno usvojen na V sjednici Vijeća za osobe sa invaliditetom BiH održanom 26. i 27. aprila 2017. godine.

Upitnik za praćenje implementacije UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i Informacije i preporuka za poboljšanje provedbe strateških i akcionih dokumenata u oblasti invalidnosti na svim nivoima vlasti u BiH dostavljen je:

Federacija Bosne i Hercegovine

1. Federalno ministarstvo zdravstva
2. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike
3. Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke
4. Federalno ministarstvo prostornog uređenja
5. Ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno oslobodilačkog rata FBiH
6. Federalno ministarstvo pravde

Brčko distrikt

1. Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove Vlade Brčko distrikta BiH
2. Odjel za zdravstvo i ostale usluge – Pododjeljenje za socijalnu zaštitu i Služba boračko invalidske zaštite
3. Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH
4. Odjeljenje za obrazovanje BD
5. Služba za zdravstvenu zaštitu

Republika Srpska

1. Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske
 - a. Resor za socijalnu, porodičnu i dječiju zaštitu i
 - b. Sektor zdravstvene zaštite
2. Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS
3. Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite RS
4. Ministarstvo prosvjete i kulture RS
5. Ministarstvo pravde RS

Regulatorna agencija za komunikacije BiH

- Agencija djeluje na državnom nivou i njen mandat je definisan Zakonom o komunikacijama BiH⁸ koji Parlamentarna skupština BiH usvojila u septembru 2003. godine

RTV Servisi

1. Radio-televizija Republike Srpske
2. Radio-televizija Bosne i Hercegovine
3. Federalna televizija

Odgovore na upitnike nisu dostavili:

- Federalno ministarstvo pravde,
- Ministarstvo pravde RS,
- Odjeljenje za obrazovanje Brčko distrikta,
- Pododjeljenje za zdravstvenu zaštitu BD i
- FTV.

⁸ Službeni glasnik BiH, br.31/03

Rezime

Potpisivanjem i ratifikacijom međunarodnih instrumenata, Bosna i Hercegovina je prihvatila obavezu da osigura jednake mogućnosti za život svih njenih građana u cijeloj državi, bez diskriminacije. Zemlja je dužna zadovoljiti standarde ljudskih prava koji su sadržani u tim instrumentima, a lica sa invaliditetom imaju pravo tražiti zaštitu od diskriminacije i puno ostvarivanje svih ljudskih prava kao što to ovi instrumenti i predviđaju.

Primjena Konvencije je proces u kome je najvažnije da se prepoznaju potrebe i da se obezbijede efikasna systemska rješenja, zakonodavstvo, sveobuhvatne strategije, definisane politike, mjere i radnje, kao i pravovremena i adekvatna reakcija nadležnih organa. U tom procesu neophodno je da se obezbijedi kontinuirana koordinacija svih aktera na svim nivoima vlasti i stalni monitoring implementacije Konvencije uz procjenu uticaja zakonskih mjera i definisanih politika na lica sa invaliditetom, njihova prava i interese.

Konvencija dozvoljava postepeno sprovođenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, ali zahtijeva da svaka država preduzme mjere u skladu sa svojim maksimalno raspoloživim sredstvima, uključujući i međunarodnu saradnju. Bez obzira na količinu raspoloživih sredstava, države nikada ne smiju vršiti diskriminaciju po bilo kom osnovu, uključujući i invalidnost, moraju odmah obezbijediti minimalni nivo ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, i moraju ići postepeno ka realizaciji ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava istaknutih u Konvenciji. Regresija nije dozvoljena.

Iako su oba strateška dokumenta (Strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011. - 2015. godina, i Strategija za unapređenje društvenog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2011. – 2015.) bili prvi provedbeni dokumenti novog pristupa u oblasti invalidnosti u BiH, koji su usklađeni sa najvažnijim međunarodnim aktima, i u koji su uključene sve oblasti od značaja za položaj lica sa invaliditetom, sve analize pokazuju da nisu dali ni blizu očekivane rezultate.

U **Izveštaju analize implementacije Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011.-2015. godina**⁹, koji je uradilo Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, navodi se „da je u dvanaest oblasti koje su uključene u Strategiju, postavljeno 43 sektorska cilja, a da je Kumulativni indeks ostvarenja svih sektorskih ciljeva 0,5, odnosno, implementirana su samo 4 sektorska cilja, djelimično je implementirano 19, dok se u vezi sa 20 ciljeva nije ništa radilo. Od pet Općih ciljeva, koji su definirani kao mehanizmi implementacije, nijedan nije ispunjen u potpunosti. Na skali od 0 - 2, indeks provedbe Općih ciljeva je 0,8. Od ukupno 229 planiranih aktivnosti, samo je 53 provedeno u potpunosti, u vezi 103 aktivnosti je bilo, uglavnom minimalno djelovanje, dok u vezi 73 aktivnosti nije poduzeto ništa. Najviši index provedbe utvrđen je u oblasti Profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje, a najniži indeks provedbe utvrđen je u oblastima Porodica i Istraživanje i razvoj, gdje gotovo ništa nije urađeno.“

Ova analiza je pokazala da, osim oblasti Profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje, nijedna oblast nije u potpunosti riješila primarno pitanje i obavezu, a to je donošenje/usklađivanje propisa, kao neophodan osnov svih ostalih aktivnosti.

Izuzev resornih institucija iz oblasti socijalne zaštite, zapošljavanja i u manjoj mjeri iz oblasti obrazovanja, utvrđeno je da ni jedan drugi resor nije provodio aktivnosti na uspostavljanju i vođenju odgovarajućih podataka o licima sa invaliditetom. Standardizaciju i vođenje podataka koji bi bili uporedivi na međunarodnom nivou nije radila nijedna institucija. Po pitanju podizanja svijesti javnosti o položaju, pravima i potrebama lica sa invaliditetom, osim resornih institucija iz

⁹ <http://fbihvlada.gov.ba/pdf/analiza.pdf>

oblasti socijalne zaštite, zapošljavanja i obrazovanja, ostali odgovorni resori nisu posvetili ni minimalnu pažnju.

U nekim od ovih područja došlo je do određenog napretka, ali je on vrlo ograničen. Mada je u nekim oblastima, kao što su socijalna zaštita, zapošljavanje i obrazovanje, utvrđen blagi napredak, realizacija ciljeva mjera i aktivnosti po sektorima takođe je izuzetno niska.

Praćenje implementacije propisa u oblasti invalidnosti je veoma loše, posebno propisa za čiju provedbu je odgovorno više resora i novoa vlasti. Nije ostvaren nikakav napredak u pogledu uklanjanja diskriminacije lica sa invaliditetom po osnovu nastanka invaliditeta, te po mjestu stanovanja, niti je išta urađeno po pitanju višestruko diskriminiranih lica sa invaliditetom, kao što su žene i lica sa invaliditetom koji žive u ruralnim sredinama.

Ni Implementacija **Strategije unaprijeđenja društvenog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2010-2015. godine**¹⁰, u većini oblasti nije dala očekivane rezultate na unaprijeđenju društvenog položaja lica sa invaliditetom. Od ukupno 57 postavljenih ciljeva u 9 oblasti vrlo mali broj je realizovan u potpunosti, neki ciljevi realizovani su samo djelimično, a u najvećem broju slučajeva nije urađeno ništa. S punim pravom se može reći da je društveni položaj lica sa invaliditetom gotovo u svim oblastima ostao na istom nivou kao u vrijeme donošenja ovog strateškog dokumenta. U nekim oblastima je napravljen određen iskorak i provedene su aktivnosti koje su donijele određene promjene, ali još uvijek nedovoljne i nepotpune da bi se moglo govoriti o sveukupnom poboljšanju i unaprijeđenju društvenog položaja lica sa invaliditetom. Takve oblasti su zapošljavanje, socijalna zaštita, pristupačnost, itd., ali u većini oblasti nije urađeno gotovo ništa. Neki najvažniji uzroci, koji su presudno uticali na neostvarivanja očekivanih rezultata unaprijeđenja društvenog položaja u ovim oblastima su: nepostojanje jedinstvenog plana aktivnosti od strane nadležnih organa, izostanka koordinacije aktivnosti među nadležnim organima, izostanka dijaloga sa invalidskim organizacijama i Koordinacionim odborom invalidskih organizacija kao krovnom organizacijom lica sa invaliditetom i neaktivnosti Interresornog tijela Vlade Republike Srpske koje je bilo zaduženo za praćenje realizacije ove Strategije.

Rezultati analize pokazuju da nije postignut značajniji napredak u smislu promjene paradigme medicinskog modela u socijalni model ljudskih prava, te da je razvoj politike prema širem socijalnom modelu, koji uključuje model ljudskih prava, još uvijek na početnom stepenu, a da kapaciteti sistema u kojima se obezbjeđuje socijalna sigurnost nisu adekvatni potrebama, nisu zasnovani na ljudskim pravima i ne eliminišu diskriminaciju.

U gotovo svim dokumentima rijetko je isticanje ostvarivanja ljudskog dostojanstva kao svrhe politike prema licima sa invaliditetom, a kada se upotrebljava kao cilj veže se primarno uz argumentaciju transfera međunarodnih standarda i dokumenata, dakle uz vanjski poticaj.

U tom smjeru, istraživanje je pokazalo da se aktivnost lica sa invaliditetom rijetko postavlja kao cilj javnih politika i nedovoljno razrađuje u dokumentima. U određenim slučajevima zakoni na višem nivou zapravo postoje, ali potrebni podzakonski akti i obavezni pravilnici i uputstva nisu izrađeni, niti su u budžetima alocirana sredstva potrebna za realizaciju zakonskih odredbi. Kao rezultat toga, nove norme, standardi i odredbe ne mogu biti izvršeni.

¹⁰ <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/MZSZ/Documents/Strategija>

Nalazi monitoringa pokazuju da se pristup zasnovan na ljudskim pravima ne primjenjuje jer nije došlo do usklađivanja niti efikasne implementacije Konvencije kako u zakonodavstvu tako ni u praksi:

- Bosna i Hercegovina je ratifikovala Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, ali uticaj ovog čina je minimalan. Nije evidentirana bilo kakva reforma pravnog ili regulatornog okvira, nije uvedena odgovarajuća definicija invalidnosti ili lica sa invaliditetom, a izostali su i pokušaji pokretanja konkretnih reformskih procesa kroz strategije ili akcione planove.
- Država nema strategiju za podizanje svijesti javnosti i promociju ljudskih prava lica sa invaliditetom,
- Izostaju društvene promjene koje su rezultat promjene svijesti javnosti i izraz političke volje.
- Čak i ako postoje neophodni zakoni i podzakonski akti, koji uglavnom nedostaju, ne postoji neophodan budžet da bi se sprovedi u djelo. Ovo pokazuje da se potrebe i želje lica sa invaliditetom ne prepoznaju i ne vrednuju na pravi način, te oni ostaju na marginama društva umjesto da se pri budžetiranju prvo misli na marginalizovane grupe.
- Uključivanje lica sa invaliditetom u proces odlučivanja o pitanjima koja se tiču društva kao cjeline se dešava samo sporadično. Država ne osigurava njihovo aktivno učešće u svim političkim procesima od interesa za ta lica. Znatno broj propisa koji direktno utiču na prava i kvalitet života lica sa invaliditetom donosi se bez uključivanja lica sa invaliditetom i njihovih legitimnih predstavnika. Čak i kada budu uključena, lica sa invaliditetom se uključuju kada su zakonska rješenja finalizirana i to u okviru formalne procedure savjetovanja sa zainteresiranom javnošću (i tu se ostavljaju neprikladno kratki rokovi za ulaganje primjedbi i prigovora). Izostanak aktivne participacije lica sa invaliditetom u donošenju propisa ima za posljedicu donošenje diskriminatornih propisa i propisa koji su neprimjenjivi u praksi, što je rezultat nepoznavanja stvarnosti u kojoj lica sa invaliditetom žive. Generalno govoreći, u najvećem broju slučajeva različiti nivoi vlasti, izostavljaju osobe s invaliditetom iz procesa.
- Izostaje pozitivna podrška licima sa invaliditetom kako bi im bila garantirana prava na socijalnu uključenost i učešće u svim područjima društvenog života.
- Nisu uklonjene diskriminatorske odredbe u postojećim zakonima koji nalažu različit tretman lica s istim invaliditetom ili stepenom invaliditeta na osnovu toga kako je do invaliditeta došlo i gdje ta lica žive. Diskriminacija na osnovu uzroka nastanka invaliditeta i dalje je utemeljena u zakonu i ostaje osnov za sistem naknada po osnovu invaliditeta u cijeloj državi. Sistem je u najvećoj mjeri podešen u korist onih čiji invaliditet je rezultat povreda nastalih tokom rata u BiH i posebno ratnih vojnih invalida, a na uštrb velikog broja ljudi čiji je invaliditet urođen ili razvojni, ili je rezultat povreda koje nisu uzrokovane ratnim aktivnostima, niti su na bilo koji način u vezi sa ratom.
- Nije riješeno stambeno zbrinjavanje i ne razvijaju se programi stambenog zbrinjavanja lica sa invaliditetom.
- Medijski programi nisu prilagođeni za slijepa lica i lica sa oštećenjem sluha.
- Ne provode se javne kampanje kojima se promoviše pozitivna percepcija i veći stepen društvene svijesti o licima sa invaliditetom koje bi se temeljile na isticanju primjera pozitivne prakse i priznavanja vještina, stvarnih vrijednosti i sposobnosti lica sa invaliditetom i njihovog doprinosa društvu.

- Ne provode se kampanje koje bi promovisale zapošljivost i podizale svijest poslodavaca o potrebi i značaju zapošljavanja lica sa invaliditetom i podizanja njihove ekonomske samostalnosti.
- Većina objekata, i stambenih i poslovnih, ne dozvoljava neometan ulazak, kretanje i korištenje objekata od strane lica sa invaliditetom i osoba smanjenje pokretljivosti. Iako u oba entiteta postoje zakonski propisi koji jasno utvrđuju koji minimalni elementi pristupačnosti građevina moraju biti osigurani za lica sa invaliditetom i osobe slabe pokretljivosti veliki problem predstavlja to što u navedenim propisima nisu određeni vremenski rokovi u kojima se moraju izvršiti prepravke radi osiguranja pristupačnosti, što dovodi do izostanka konkretnih sankcija u slučaju nepoštivanja pravila o pristupačnosti.

IZVJEŠTAJ PO UPITNICIMA

1. Navedite zakone i druge propise koji su usvojeni u periodu januar 2013. – januar 2016. godine, a koji se odnose na regulisanje prava osoba sa invaliditetom?

VOI PREPORUKA 1

„Kontinuirano usklađivati normativni i institucionalni okvir sa odredbama Konvencije UN-a o pravima osoba sa invaliditetom (OSI) kako bi se u svim zakonima definisao invaliditet i lica sa invaliditetom u skladu sa Konvencijom UN-a“

Komentar

Na osnovu dostavljenih odgovora vidljivo je da su u posmatranom periodu doneseno nekoliko propisa i to:

Federalno ministarstvo zdravstva je donijelo jedan Zakon i 7 pravilnika koji regulišu različita prava osoba sa invaliditetom:

- Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama¹¹
- Pravilnik o izboru, organizaciji i radu Komisije za praćenje zaštite prava osoba sa duševnim smetnjama FBiH¹²
- Pravilnik o bližim uvjetima prostora, opreme i kadra za osnivanje i obavljanje zdravstvene djelatnosti u zdravstvenim ustanovama¹³
- Pravilnik o kontinuiranoj profesionalnoj edukaciji u oblasti rane detekcije, dijagnostike, intervencije i praćenja razvojnih i drugih poremećaja koji utiču na rast i razvoj djece¹⁴
- Pravilnik o uvjetima prostora, opreme i kadra, kao i primijenjenih tehnologija koje moraju ispunjavati zdravstvene ustanove koje obavljaju najsloženije oblike specijalističko-konsultativne i bolničke zdravstvene djelatnosti na tercijarnom nivou zdravstvene zaštite¹⁵
- Pravilnik o uvjetima, organizaciji i načinu rada hitne medicinske pomoći¹⁶
- Pravilnik o uvjetima i postupku upućivanja osiguranih osoba na liječenje u inostranstvo¹⁷
- Pravilnik o obrascu saglasnosti, odnosno pristanka pacijenta na predloženu medicinsku mjeru, te obrascu izjave o odbijanju pojedine medicinske mjere¹⁸

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je donijelo:

- Uputstvo o izmjeni Uputstva o postupku priznavanja statusa civilnih žrtava rata¹⁹

Ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno oslobodilačkog rata FBiH je donijelo dva pravilnika koja se odnose na lica sa invaliditetom:

- Pravilnik o utvrđivanju procenta vojnog invaliditeta²⁰

¹¹ „Službene novine FBiH“ br. 14/13

¹² „Službene novine FBiH“ br. 44/13

¹³ „Službene novine FBiH“ br. 23/13, 90/13, 15/14 i 82/14

¹⁴ „Službene novine FBiH“ br. 82/13

¹⁵ „Službene novine FBiH“ br. 93/13)

¹⁶ „Službene novine FBiH“ br. 98/13 i 82/14

¹⁷ „Službene novine FBiH“ br. 93/13

¹⁸ „Službene novine FBiH“ br. 95/13

¹⁹ „Službene novine FBiH“, br. 86/15

²⁰ „Službene novine FBiH“, broj: 17/13

- Pravilnik o ortopedskom dodatku²¹,
- a treći Pravilnik o radu ljekarskih komisija koji je naveden, je donesen u 2016. godini, što je izvan perioda na koji se odnosi izvještaj.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je navelo da su uradili Nacrt zakona o principima obrazovanja odraslih u Federaciji BiH, s tim da nema informacije da li je Zakon usvojen ili je u proceduri usvajanja. Naveli su i druge strateške dokumente koji se u nekim svojim odredbama odnose na osobe sa invaliditetom

Regulatorna agencija za komunikacije BiH je u smislu pristupačnosti za osobe sa invaliditetom donijela pravila koja se odnose na osobe sa invaliditetom, specifično za osobe sa čulnim oštećenjima.

Mada u odgovorima nije navedeno, doneseno je nekoliko propisa u entitetima, i to:

Ministarstva rada i socijalne politike Federacije BiH donijelo je izmjene i dopune i to: „Pored postojeće djelimične usklađenosti predmetnog zakonodavstva sa Konvencijom o pravima OSI, prema presudi Ustavnog suda BiH²² izvršeno je usklađivanje federalnog Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtva rata i zaštite porodice sa djecom, po pitanju uvođenja u pravo lica sa invaliditetom čiji je invaliditet nastao nakon 65. godine života. Ove izmjene Zakona su do kraja 2015. još uvijek bile u parlamentarnoj proceduri, ali se Presuda Ustavnog suda BiH primjenjuje.“²³

Takođe nije navedeno, donesen je „Zakon o igrama na sreću“²⁴, koji u članu 7 stav 3 definiše da „Dio prihoda ostvarenih po osnovu naknada za priređivanje igara na sreću, raspodijelit će se za finansiranje programa projekata udruženja građana i humanitarnih organizacija koji se odnose na zadovoljavanje potreba lica sa invaliditetom u smislu poboljšanja životnih uslova i rad njihovih organizacija“. Na osnovu ovog Zakona Vlada Federacije Bosne i Hercegovine²⁵ donosi „Uredbu o kriterijima za utvrđivanje korisnika i načinu raspodjele dijela prihoda ostvarenih po osnovu naknada za priređivanje igara na sreću“.

Federalno Ministarstvo prometa i komunikacija donijelo je „Pravilnik o sistemu naplate cestarine na autocestama, brzim cestama i objektima s naplatom u Federaciji BiH²⁶ kojim definiše „Pravo na besplatno korištenje autoceste“ za „Vozila invalidnih osoba sa 80% ili više postotaka tjelesnog oštećenja, odnosno osobe kod kojih postoji tjelesno oštećenje koje ima za posljedicu invalidnost donjih ekstremiteta od 60% ili više – samo za fizičke osobe za jedno vozilo u vlasništvu istog i to samo za vozila I kategorije“, te „Vozila udruženja i saveza organizacija osoba sa invaliditetom u Federaciji BiH koja su registrirana na udruženje ili savez“

Iz dostavljenih odgovora resorno nadležnih organa, organizacija i institucija iz Republike Srpske vidljivo je da su u posmatranom periodu donesena dva nova Zakona, da su rađene izmjene i dopune 3 postojeća zakona, te da je doneseno 7 novih pravilnika, a da su 2 pravilnika donesena 2012. godine, ali je njihova primjena počela u 2013. godini.

²¹ „Službene novine FBiH“, broj: 15/13

²² Odluka Ustavnog suda BiH br. U 9/12 od 30. januara 2013 i Rješenje Ustavnog suda BiH (Službene novine F BiH br.7/2014 i Službeni Glasnik BiH broj: 5/14)

²³ Izvor: Izvještaj analize implementacije Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011.-2015. godina

²⁴ „Službene novine Federacije 48/15

²⁵ 30. sjednica Vlade Federacije BiH od 12.11.2015. godine

²⁶ „Službene novine Federacije 53/15

Mada u odgovorima nije navedeno donesen je i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prevozu u drumskom saobraćaju Republike Srpske²⁷ i Uredba o kriterijumima za utvrđivanje korisnika i načinu raspodjele prihoda od igara na sreću²⁸. Nakon što su prikupljeni popunjeni upitnici donesen je Pravilnik o posebnim kriterijumima i postupku za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću.²⁹

Važno je napomenuti da u najvećem broju slučajeva lica sa invaliditetom i organizacije koje ih zastupaju i predstavljaju nisu bili uključeni u proces pripreme i izrade donesenih dokumenata, uprkos činjenici da se u velikom broju slučajeva radi o dokumentima od velikog značaja za život i rad kako samih lica sa invaliditetom tako i njihovih organizacija.

Na nivou Bosne i Hercegovine donesen je Zakon o osnovama sigurnosti prometa na cestama u Bosni i Hercegovini³⁰. Na osnovu člana 29. stav (5) pomenutog zakona Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine donijelo je „Pravilnik o obilježavanju vozila kojim upravlja osoba sa invaliditetom ili kojim se prevozi osoba sa invaliditetom“³¹

2. Da li su navedeni propisi uzeli u obzir odredbe UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom? Ako je odgovor da, navedite ukratko koje standarde iz Konvencije ste uzeli u obzir!

Komentar

Pitanje 2 je u skladu sa Preporukom 1 Vijeća za osobe sa invaliditetom BiH, i potrebom razvijanja prakse korištenja usvojene terminologije u oblasti invalidnosti, koja navodi da je potrebno koristiti pojmove kako je definirano UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom.

4 ministarstva iz Federacije BiH dostavila su odgovore da li su propisi koje su donijeli u navedenom periodu uzeli u obzir odredbe UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom.

U navođenju koje su standarde iz UN Konvencije uzeli u obzir, ministarstva zdravstva, te ministarstvo obrazovanja i nauke i RAK su naveli UN standarde.

Federalno Ministarstvo rada i socijalne politike je navelo akt, s tim da navedeni akt nije bio usmjeren na usklađivanje sa UN Konvencijom.

Iz Republike Srpske 5 ministarstava je dostavilo odgovore koji potvrđuju da jesu uzeli u obzir odredbe UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom. I RTV RS je potvrdila više standarda koji su primjenili.

Međutim, iako su svi donosioci novih Zakona, izmjena i dopuna postojećih zakona, kao i podzakonskih akata u svojim odgovorima naglasili da su pri kreiranju novih zakonskih rješenja uzeli u obzir odredbe UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, iskustva sa terena i praksa pokazuju da to u velikom broju slučajeva nije sasvim tačno.

Još uvijek se ne preduzimaju sve odgovarajuće mjere kako bi licima s invaliditetom obezbijedile pristup zdravstvenim uslugama i uslugama rehabilitacije vezanim za zdravstvenu zaštitu, mnoga pitanja u oblasti invalidnosti i dalje se ne rješavaju u duhu odredbi Konvencije. Još uvijek je na

²⁷ „Službeni glasnik RS“ broj 12/13

²⁸ „Službeni Glasnik RS“ 104-13

²⁹ „Službeni glasnik RS broj 79/16“

³⁰ „Službeni glasnik BiH“, br. 6/06, 75/06, 44/07, 84/09, 48/10 i 18/13

³¹ „Službeni glasnik BiH broj 92/15“

sceni medicinski model procjene invaliditeta, diskriminacija po osnovu uzroka nastanka invaliditeta, nepostojanje odgovarajućih mjera i programa društvene inkluzije lica sa invaliditetom, itd.

Osim toga, najvažnije je istaći da nije ispoštovana osnovna obaveza iz Člana 4. (Opšte odredbe) u kom se kaže da će „Prilikom izrade i provođenja zakonskih propisa i politike za primjenu ove Konvencije, kao i u drugim procesima donošenja odluka vezanih za lica sa invaliditetom, države potpisnice će se redovno konsultovati i aktivno uključivati lica sa invaliditetom, uključujući djecu sa invaliditetom, kroz organizacije koje ih predstavljaju.“(stav 3.). U najvećem broju slučajeva lica sa invaliditetom i organizacije koje ih zastupaju i predstavljaju nisu bili uključeni u proces pripreme i izrade donesenih dokumenata.

3. Da li se u važećim zakonima i drugim propisima koristi termin osobe sa invaliditetom što je u skladu sa Konvencijom UN-a?

Komentar

U Federaciji Ministarstvo zdravstva i Ministarstvo rada i socijalne politike navode da u svojim aktima koriste termin „osobe sa invaliditetom“.

Ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno oslobodilačkog rata FBiH koristi termin „ratni vojni invalid“, pozivajući se na važeći Zakon o pravima branilaca i članova njihovih porodica.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke navodi da koristi termin „osobe sa invaliditetom“, međutim u navođenju dokumenta koriste termin „Kreiranje programa karijerne orijentacije za osobe sa posebnim potrebama“.

RAK navodi da koristi termin „osobe sa invaliditetom“. Međutim u tekstu iz akta koji navode piše drugačije, i to: „... javni RTV servisi dužni su prilagoditi praćenje informativnog, kulturnog, obrazovnog i zabavnog programa potrebama lica oštećenog sluha i *drugih lica s posebnim potrebama*“. I ovdje se koristi termin lica sa posebnim potrebama.

U Republici Srpskoj su u upotrebi termini „lica sa invaliditetom“ i „invalid“ koji su u skladu sa srpskim jezikom, i u najvećem broju slučajeva se upotrebljavaju u zvaničnim dokumentima.

I u Brčko distriktu se koristi termin invalid.

Iz navedenog proizilazi da se u važećim zakonima i drugim propisima koriste razni termini i nema jedinstvenog termina.

4. Da li ste uspostavili ili imate postojeće funkcionalne registre sa podacima o osobama sa invaliditetom (o vrstama invaliditeta, polnim, starosnim, podatke o načinima sticanja invaliditeta – ratni, urođeni, civilne žrtve rata itd.)?

Preporuka 2

„Uspostavljanje funkcionalnih registara sa podacima o vrstama invaliditeta, polnim, starosnim i drugim karakteristikama OSI za intesektorsku primjenu i korištenje“

Komentar

Iz Federacije odgovor na ovo pitanje dostavilo je jedino Ministarstvo rada i socijalne politike sa obrazloženjem o postignutom te potvrdilo da ima uspostavljenu funkcionalnu bazu podataka.

Druga ministarstva nisu odgovorila na ovo pitanje.

Standardizaciju i vođenje podataka koji bi bili uporedivi na međunarodnom nivou nije radila nijedna institucija.³²

Prema odgovorima iz Ministarstava u Republici Srpskoj, Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite RS i Ministarstva rada i boračko-invalidske zaštite RS, može se zaključiti da nisu uspostavljeni i ne postoje funkcionalni jedinstveni registri sa podacima o licima sa invaliditetom (o vrstama invaliditeta, polni, starosni, podaci o načinima sticanja invaliditeta – ratni, urođeni, civilne žrtve rata itd). Još uvijek se vode posebni registri kod organa i institucija, koji pružaju određene vrste usluga i servisa licima sa invaliditetom, što je vidljivo iz dostavljenih odgovora.

Prema odgovorima iz ministarstava oba entiteta i BD može se zaključiti da nema preciznih i pouzdanih podataka o licima sa invaliditetom, naročito o karakteru, vrstama i nivou oštećenja, a ne postoje ni cjeloviti statistički podaci o licima sa invaliditetom na državnom nivou. Ne vode se službene evidencije o podacima koji se tiču lica sa invaliditetom. Nema statističkih podataka na osnovu kojih bi mogli dati podatke o ukupnom broju tih lica, podjeli po polu ili starosti (djeca i starija lica s invaliditetom), djeca s invaliditetom koja pohađaju redovne škole, a koji bi mogli služiti kao indikatori poštivanja ljudskih prava lica sa invaliditetom.

Organi i institucije, koji pružaju određene vrste usluga i servisa licima sa invaliditetom, vode parcijalne evidencije o korisnicima svojih usluga, ali su to samo podaci o specijalizovanim servisima za lica sa invaliditetom, koji zbog svoje parcijalnosti, ne pružaju cjelovitu sliku o njihovom položaju. Jasno je da nije obuhvaćena cijela populacija, a nema ni podataka koliko lica sa invaliditetom koristi opšte sisteme i servise namijenjene cijeloj populaciji, niti podataka o njihovoj dostupnosti licima s invaliditetom. Takođe, pitanja invalidnosti do sada nisu bila uključivana u opšta državna istraživanja po različitim osnovama.

5. Da li se ovi podaci koriste intesektoralno?

Komentar

U odgovorima na upitnik Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je u okviru odgovora na prethodno pitanje dalo odgovor da se „Podaci se još uvijek ne koriste intersektoralno“, dok ostala ministarstva iz Federacije BiH nisu dostavila odgovor na ovo pitanje.

U odgovorima na upitnik iz Republike Srpske samo su Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite i Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite naveli da vode funkcionalnu bazu podataka i imaju ažurirane podatke o licima sa invaliditetom. Ali ovo su posebni registri koji vode organi i institucije koji pružaju određene vrste usluga i servisa licima sa invaliditetom, i vode parcijalne evidencije o korisnicima svojih usluga, pa ti registri sadrže samo podatke od značaja za vrstu usluge koju taj organ ili institucija pruža.

³² Analiza Strategije se nalazi na zvaničnom web portalu Vlade Federacije BiH. Usvojena Zaključkom Vlade FBiH, V. Broj: 444/2016 na 41. sjednici održanoj 18.02.2016. godine.

U okviru Preporuka Vijeća za osobe sa invaliditetom broj B-10 za ovaj problem je dato obrazloženje, međutim u smislu pomenutog nije u dovoljnoj mjeri kreirana adekvatna statistika koja će unaprijediti praćenje, izvještavanje, planiranje, odnosno kreiranje politika u oblasti invalidnosti.

6. Navedite statističke pokazatelje za osobe sa invaliditetom prema raspoloživim podacima iz vaših registara za 2015. godinu!

VOI PREPORUKA, B - Prioriteti i mjere u vezi zaštite osoba sa invaliditetom prema svim oblastima: tačka 10. navodi „Uspostavljanje OSI statistike“.

Komentar

Iz Federacije odgovor je dostavilo Federalno ministarstvo rada i socijalne politike u formi ne statističkih pokazatelja nego je naveden broj „neratnih invalida“, i broj civilnih žrtava rata i njihovih porodica koje koriste prava po važećem zakonu, i to broj osoba po osnovu uzroka nastanka invaliditeta. Nije dostavljen odgovor o invalidima rada posebno. Nije dostavljen odgovor od strane Ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno oslobodilačkog rata FBiH, koji ostvaruju prava po Zakonu o pravima branilaca i članova njihovih porodica³³.

S obzirom da je zakon definisao procenite invaliditeta, naknade po uzroku te vrste naknada, za pretpostaviti je resorna ministarstva imaju dijelom i statističke podatke koje nisu dostavili????

U RS se iz dostavljenih odgovora vidi da Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite RS raspolaže sa podacima o licima sa invaliditetom koji su u njihovoj resornoj nadležnosti (ratni vojni invalidi i civilne žrtve rata). S obzirom da nisu dostavili nikakve podatke o broju invalida rada, koji takođe pripadaju tom ministarstvu, može se zaključiti da ne vode evidenciju o toj populaciji.

Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske - Resor za socijalnu, porodičnu i dječiju zaštitu je u svom odgovoru dostavilo precizne podatke, ali se ti podaci odnose na sve korisnike usluga i servisa podrške koje pruža i obezbjeđuje to ministarstvo. S obzirom da i određen broj lica sa invaliditetom koristi te usluge i servise podrške sadržani su u dostavljenim podacima, ali se može zaključiti da ni to ministarstvo ne vodi cjelovitu i potpunu evidenciju lica sa invaliditetom.

7. Da li su utvrđeni jedinstveni kriteriji za procjenu invalidnosti u skladu sa međunarodnim standardima? Da li su doneseni posebni pravilnici za utvrđivanje istih i koji su to?

VOI PREPORUKA 3 „Utvrđiti jedinstvene kriterije za procjenu invalidnosti u skladu sa Konvencijom UN-a“

Komentar

Iz Ministarstva u Federaciji navode da su pripremljena i u proceduri donošenja Jedinstvena lista invalidnosti, po kojoj će Institut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja cijeliti sve osobe sa invaliditetom bez obzira na uzrok nastanka invalidnosti.

S obzirom da dostavljeno pitanje, kao usvojen akt ne obuhvata izvještajni period januar 2013. – januar 2016. godine

³³ „Službene novine Federacije BiH“, broj: 34/04, 56/05, 70/07 i 81/10).

Ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno oslobodilačkog rata FBiH navodi da su uzeli aktivno učešće u izradi Jedinствene Liste za utvrđivanje invaliditeta za Federaciju Bosne i Hercegovine.

Imajući u vidu da je do sada osobama sa invaliditetom utvrđivana invalidnost po različitim kriterijima i pravilnicima, ovo predstavlja pozitivan pomak.

Iz Brčko distrikta nije dostavljen odgovor.

Iz RS dva ministarstva su dostavili odgovore, te da se koristi socijalni model baziran na osnovu funkcionalne procjene invalidnosti, odnosno da još nisu utvrđeni jedinstveni kriteriji za procjenu invalidnosti u skladu sa međunarodnim standardima s tim da se procjena invalidnosti za vojne invalide i invalide - civilne žrtve rata, vrši se po posebnom Pravilniku o utvrđivanju procenta vojnog invaliditeta³⁴.

Iz svih odgovora je vidljivo da ne postoje jedinstveni kriteriji za procjenu invalidnosti u skladu sa UN Konvencijom. Procjena se vrši na nekoliko mjesta i po različitim kriterijima koje propisuju i donose organi za čije potrebe se vrši procjena.

Važno je naglasiti da, i pored toga što u BiH postoji jedinstvena Politika u oblasti invalidnosti, a u entitetima strateški dokumenti koji proklamuju usvajanje jedinstvene definicije invaliditeta, koja bi trebala biti usklađena sa definicijom sadržanom u Konvenciji o pravima osoba sa invaliditetom, pojedinačne politike koje provode različiti nadležni organi kroz oblasti u kojima lica sa invaliditetom ostvaruju određena prava, rezultirale su različitim definicijama invalidnosti i lica sa invaliditetom. U svakoj od tih oblasti, pod različitim uslovima i kriterijima se stiče status i definiše invaliditet, a takva definicija se koristi samo za svrhu ostvarivanja tih prava i nju karakterišu određeni elementi vezani za vrijeme i okolnosti nastanka invaliditeta.

Prema Rezultatima popisa u Bosni i Hercegovini iz 2013. godine popisano je ukupno 3.531.159 osoba, a od toga prema popisu ukupan broj osoba „sa poteškoćama“ iznosi 294.058, od čega je 132.975 osoba muškog, a 161.083 ženskog pola.³⁵

Ipak i dalje se ne može govoriti o tačnom broju lica sa invaliditetom zbog nepostojanja jedinstvene evidencije i različitog definisanja. Postojeća statistička evidencija ne omogućava dobijanje podataka o korisnicima socijalne zaštite prema vrstama i oblicima invalidnosti, kao i praćenje drugih karakteristika: pola, starosti, uzroka invalidnosti i slično. Praćenja broja lica sa invaliditetom u sistemima socijalne sigurnosti odvijaju se prema broju korisnika pojedinih prava. Od procjenjenog broja invalida, oko 100.000 su korisnici prava u socijalnoj zaštiti u svim sistemima socijalne sigurnosti.

To znači da ne postoji jedinstvena definicija i jedinstveni kriteriji za sticanje statusa lica sa invaliditetom. Ne postoji jedinstvena, sveobuhvatna pravna definicija lica sa invaliditetom koja je primjenjiva na svim nivoima i u svim pravnim kontekstima u zemlji, entitetima i kantonima. Definicije se razlikuju od sektora do sektora i od zakona do zakona. Mora se usvojiti jedinstvena definicija lica sa invaliditetom koja je zasnovana na ljudskim pravima, a ne isključivo na medicinskom modelu, i koja poštuje individualne sposobnosti lica.

³⁴ „Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 100/12, 116/12 i 32/14

³⁵ Agencija za statistiku BiH www.bhas.ba

Ustav Bosne i Hercegovine, kao ni ustavi entiteta, kao najviši pravni akti ne sadrže posebno definiciju lica sa invaliditetom.

- 8. Da li su preduzeti konkretni koraci kod povećanja obima i pravičnije raspodjele sredstava za ostvarivanje prava OSI? Da li su preduzete konkretne mjere kod izjednačavanja novčanih naknada za osobe sa invaliditetom bez obzira na način na koji su te osobe stekle invaliditet?**

VOI PREPORUKA 4 „Povećati obim i obezbijediti pravičniju raspodjelu sredstava za ostvarivanje prava OSI“

Komentar

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je navelo u dva odgovora

- da jesu poduzeti konkretni koraci na pravičnije usmjeravanje novčanih naknada
- da je u proceduri uvođenje iste novčane naknade. To se odnosi na Nacrt „Zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne potpore za osobe sa invaliditetom“ koji je u parlamentarnoj proceduri. Ovim zakonom se po prvi put uvodi ista visina novčanih naknada za ista prava za sve osobe sa invaliditetom, bez obzira na uzrok njegovog nastanka.

Iako jesu poduzeti koraci izradom novog zakona čije donošenje je u fazi mirovanja, na snazi je do daljnjeg razlika u ostvarivanju prava po stepenu oštećenja:

- Osobe sa civilnim invaliditetom ostvaruju prava samo ako imaju stepen oštećenja 90 i 100%.
- Civilne žrtve rata ako im je stepen oštećenja 60 % i više,
- Ratni vojni invalidi ako imaju stepen oštećenja 20 % i više,

iz čega prozilazi da su razlike u primanjima za isti stepen i vrstu invalidnosti od 402,00 KM za osobe sa neratnim invaliditetom, civilne žrtve rata 1314,00 KM a ratni vojni invalidi 1903,33 KM.

U posmatranom periodu u Republici Srpskoj nisu preduzeti konkretni koraci i nije došlo do povećanja obima i pravičnije raspodjele sredstava za ostvarivanje prava lica sa invaliditetom niti su preduzete konkretne mjere kod izjednačavanja novčanih naknada za lica sa invaliditetom bez obzira na način na koji su ta lica stekla invaliditet.

Još uvijek je prisutna diskriminacija u pravima, naknadama i primanjima (koja se kreću od 81 KM do 1845 KM za isti stepen i vrstu invalidnosti), a koja zavise od uzroka nastanka invaliditeta i mjesta prebivališta³⁶. Uklanjanje ove vrste diskriminacije (po osnovu uzroka nastanka invaliditeta i mjesta boravka) zatraženo je i kroz preporuke koje je Bosna i Hercegovina dobila nakon prvog ciklusa Univerzalnog periodičnog pregleda (2010)³⁷. Međutim, ova vrsta diskriminacije i dalje je utemeljena u zakonima, bez vidljive tendencije za njeno uklanjanje.

- 9. Da li je i na koji način je unaprijeđen sistem informisanja kako bi sve OSI imale pristup informacijama i komunikacijama;**

VOI PREPORUKA 5 „Unaprijediti sistem informisanja kako bi sve OSI imale pristup informacijama i komunikacijama“

³⁶ My Right (2014). Alternativni izvještaj o primjeni Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom Ujedinjenih nacija za Bosnu i Hercegovinu. [http://myright.ba/uimages/Alternativni izvjestaj](http://myright.ba/uimages/Alternativni%20izvjestaj)

³⁷ Univerzalni periodični pregled (UPP)

Komentar

Regulatorna agencija za komunikacije BiH je potvrdila da je unaprijeđen sistem informisanja, te načine unaprijeđenja

Bez obzira na, može se reći sporadične, akcije i aktivnosti koje su u svojim odgovorima naveli RTV servisi i Regulatorna agencija za komunikacije BiH, u kojima „tretiraju i aktivnosti OSI bez diskriminacije“, te na organizovanje sastanka kako bi se ova oblast unaprijedila i promovisala pristupačnost novih informacijskih i komunikacijskih tehnologija i sistema licima sa invaliditetom, uključujući Internet, može se reći da u posmatranom periodu nije došlo do značajnijeg pomaka u ovoj oblasti. Informacije sa terena i istraživanja organizacija lica sa invaliditetom i ostalih organizacija civilnog društva pokazuju da medijski programi nisu prilagođeni za slijepa lica i lica sa oštećenjem sluha. Ne koriste se titlovi za programske sadržaje, odnosno govorni prevod za sadržaje na stranom jeziku, a vrlo mali broj je emisija na nacionalnim televizijama uz tumača gestovnog govora. Isto tako, u službenoj korespondenciji ne koristi se gestovni govor, Brajevo pismo, odnosno sva druga dostupna sredstva, načini i oblici komunikacije po izboru lica sa invaliditetom.

Ne postoji jedinstven propis u kome se reguliše obaveza državnih organa i institucija da licima sa invaliditetom osiguraju pravo na informacije u pristupačnim formatima i tehnikama. Kako pitanje prava lica s invaliditetom na pravovremene, u adekvatnim tehnikama i formatima pripremljene informacije i bez dodatnih troškova pristupačne licima sa invaliditetom, nije regulisano, ne poštuje se dostojanstvo, integritet lica s invaliditetom, otežava se njihovo socijalno uključivanje, ne poštuju se različitosti, lica sa invaliditetom nisu izjednačena u mogućnostima, pa su s toga izložena raznim oblicima diskriminacije.

10. Da li su i koje su pokrenute aktivnosti kojima se senzibilizira šira javnosti o pravima i potrebama OSI?

VOI PREPORUKA 6 „Nastaviti sa aktivnostima kojima se senzibilizira šira javnosti o pravima i potrebama OSI“

Komentar

Regulatorna agencija za komunikacije BiH navodi da jesu i koje su pokrenute aktivnosti. U odgovorima naglašava povezanost i saradnju sa Vijećem za OSI BiH.

Radio-televizija Bosne i Hercegovine se u prvom dijelu odgovora poziva na osnivanje Ureda Vlade Federacije Bosne i Hercegovine za pitanja invaliditeta. Ured, iako predviđen Strategijom³⁸ nije nikada počeo sa radom. U drugom dijelu odgovora daje opis aktivnosti kojima se senzibilizira šira javnosti o pravima i potrebama OSI.

Odgovor iz RTRS takođe navodi aktivnosti u pravcu navedenog informisanja.

³⁸ Strategija za izjednačavanje mogućnosti osoba sa invaliditetom u FBiH

- Usvojena na 2. redovnoj sjednici Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH dana 22. juna 2011. godine, odnosno na produžetku sjednice 23. juna 2011. godine.

-Usvojena na 4. redovnoj sjednici Doma naroda Parlamenta Federacije dana 28. jula 2011. godine.

Generalno, iz same prakse izvještavanja javnih emitera, osim sporadičnih i povremenih učešća predstavnika invalidskih organizacijama na nekim emisijama nije bilo značajnijih aktivnosti kojima se senzibilizira šira javnosti o pravima i potrebama lica sa invaliditetom. Nadležni organi i institucije niti su organizovali niti su podržavali takve akcije i aktivnosti koje su inicirane i organizovane od strane invalidskih organizacija i drugih organizacija civilnog društva.

11. Na koji način je podržano umrežavanje organizacija/udruženja koji okupljaju OSI?

VOI PREPORUKA 7 „Podržati umrežavanje organizacija/udruženja koja okupljaju OSI“

Komentar:

Na ovo pitanje ni jedno ministarstvo nije dostavilo odgovor.

Podrška od strane institucija države/entiteta ili kantona je bila samo u slučaju uspostavljanja kantonalnih koalicija za izradu lokalnih akcionih planova za implementaciju Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011. - 2015.“

Umrežavanje organizacija osoba sa invaliditetom (OOSI) odvijalo se isključivo na inicijative i aktivnosti OOSI.

I pored izostanka šire podrške na nivou cijele BiH, OOSI su postigle sljedeće:

- Organizacije paraplegičara su osnovale mrežu i potpisale „Memorandum o međunarodnoj saradnji OOSI Jugoistočne Evrope“ (septembra 2013)
- Uspostavljena je „Balkanska nezavisna mreže organizacija lica sa invaliditetom (BIDF)“ (avgust 2015),
- Formirana je Unija distrofičara u BiH
- Lokalne koalicije u Federaciji BiH

Iako nije navedeno, kao pozitivan primjer značajno je napomenuti da je Federalno Ministarstvo rada i socijalne politike, finansijski podržalo Programa „Podrška funkcioniranju uspostavljenih kantonalnih koalicija za izradu lokalnih akcionih planova za implementaciju Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011. - 2015.“,

Analizom implementacije predhodne strategije, kako od strane organizacija lica sa invaliditetom tako i od strane nadležnih organa, konstatovano je da u ovoj oblasti nisu ostvareni očekivani i planirani rezultati. Podaci sa terena pokazuju da nije u očekivanoj mjeri unaprijeđen položaj organizacija koje predstavljaju i zastupaju interese lica sa invaliditetom i da je na nivou prije donošenja Strategije. Organizacije lica sa invaliditetom još uvijek nisu dobile mjesto i ulogu koja im pripada, a poseban problem predstavlja još uvijek neizgrađen pravni i finansijski okvir za djelovanje tih organizacija. Od četiri postavljena cilja sa ukupno trinaest predviđenih aktivnosti sa sigurnošću se može reći da je samo jedna aktivnost djelimično realizovana. Država ne pomaže niti podržava umrežavanje i organizovano i zajedničko djelovanje invalidskih organizacija.

12. Da li je uspostavljen zakonski okvir i sistem podrške radu organizacija OSI? Koji konkretni zakonski propisi regulišu ova pitanja?

VOI PREPORUKA 8 „Uspostaviti zakonski okvir i unaprijediti sisteme podrške radu organizacija OSI“

Komentar

Lica sa invaliditetom u BiH organizovana su u skladu sa Zakonom o udruženjima i fondacijama koji postoji na entitetskom i državnom nivou. Zakon uređuje pitanja osnivanja, registracije, unutrašnje organizacije i prestanka rada invalidske organizacije kao udruženja građana.

Organizacije osoba sa invaliditetom čije je područje djelovanja cijela Bosna i Hercegovina organizuju se prema Zakonu o udruženjima i fondacijama BiH³⁹. Udruženja i savezi čije je područje djelovanja Federacija Bosne i Hercegovine ili kantoni organizuju se u skladu sa Zakonom o udruženjima i fondacijama FBiH⁴⁰ dok su lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj organizovana su u skladu sa Zakonom o udruženjima i fondacijama RS⁴¹.

Zakonom o udruženjima i fondacijama pitanja osnivanja i rada organizacija osoba sa invaliditetom nije uopšte normirano, čime su organizacije OSI stavljene u isti položaj u pogledu osnivanja, rada i finansiranja sa drugim nevladinim organizacijama (hobističkim, sportsko-rekreativnim i drugim), koje najčešće promovišu i zastupaju ciljeve i interese manjeg društvenog značaja, odnosno pojedinaca i manjih grupa, što u odnosu na njihov značaj i ulogu u društvu nije prihvatljivo.

Prema navedenom, nije uspostavljen zakonski okvir niti sistem podrške radu OOSI.

Već u Preambuli UN Konvencije o pravima lica sa invaliditetom se kaže da lica s invaliditetom trebaju imati mogućnost da aktivno budu uključena u procese donošenja odluka vezanih za politike i programe, posebno one koji ih se direktno tiču, član 4. stav 3 je stvorio obavezu da se države potpisnice prilikom izrade i provođenja zakonskih propisa i politike za primjenu Konvencije, kao i u drugim procesima donošenja odluka vezanih za lica sa invaliditetom, redovno konsultuju i aktivno uključuju lica sa invaliditetom, uključujući djecu sa invaliditetom, kroz organizacije koje ih predstavljaju.

U dijelu Konvencije u kojem se govori o učešću u političkom i javnom životu lica sa invaliditetom u članu 29. tačka b.2. stvorena je obaveza da države potpisnice garantuju licima sa invaliditetom „osnivanje i pristupanje organizacijama lica sa invaliditetom kako bi ih one predstavljale na međunarodnom, nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou“.

Odredba člana 33. stav 1. Konvencije garantuje pravo organizacijama lica sa invaliditetom da budu uključene i potpuno učestvuju u praćenju primjene Konvencije.

Pomenute odredbe Konvencije su dakle, stvorile obaveze za države članice da omoguće i zakonski regulišu pitanje organizovanja lica sa invaliditetom odnosno njihovo pravo da osnivaju organizacije koje će ih predstavljati i u njihovo ime pregovarati na određenim nivoima i koje će ravnopravno sa ostalim nadležnim subjektima pratiti primjenu Konvencije.

Kada analiziramo propis prema kojem se osnivaju udruženja građana odnosno invalidske organizacije možemo zaključiti da u njemu nisu sadržana odredbe člana 29. tačka b.2., člana 33. stav 3. Konvencije kao ni pravilo 18. i da nema ni riječi o nekakvom posebnom položaju invalidskih organizacija. Takođe je evidentno da država ne podržava i ne pomaže osnivanje i rad takvih organizacija, te da im nije u dovoljnoj mjeri omogućila savjetodavnu ulogu u kreiranju politike u oblasti zaštite lica sa invaliditetom.

³⁹ „Službeni glasnik BiH“, br. 32/01 i 42/03

⁴⁰ „Službene novine Federacije BiH“, broj 45/02.

⁴¹ „Službeni glasnik RS“, broj 52/01 i 42/05

Organizacije lica sa invaliditetom nemaju odgovarajući status, nemaju adekvatnu podršku od strane državnih institucija i iz tih razloga nemaju kapacitete da zagovaraju prava lica sa invaliditetom. Institucije vlasti još uvijek nemaju jasnu viziju budućeg djelovanja u oblasti invaliditeta, a s druge strane organizacije lica sa invaliditetom nemaju dovoljno uticaja i kapaciteta da promijene nabolje trenutno stanje u odnosu društva prema licima sa invaliditetom.

U Republici Srpskoj ne postoji poseban propis kojim se na jedinstven način regilišu bitna pitanja invalidskih organizacija, posebno ona koja se odnose na status, članstvo i reprezentativnost tih organizacija. Što se tiče pitanja osnivanja, registracije, unutrašnje organizacije i prestanka, invalidske organizacije kao udruženja građana u Republici Srpskoj su uređena prema Zakonu o udruženjima i fondacijama Republike Srpske.

Zbog ovakve pravne neuređenosti djelovanja nevladinih organizacija, u ovakvim okolnostima svaka tri fizička ili pravna lica, svaka porodica može formalno osnovati invalidsko udruženje i oduzeti novac od onih kojima je on najpotrebniji, a da pri tome ne učini ništa za poboljšanje ukupnog društvenog položaja i zadovoljavanje stvarnih potreba lica sa invaliditetom. Takva „invalidska“ organizacija u svom djelovanju drži se strogo ekonomskih principa, te funkcioniše kao oblik porodičnog biznisa. Projekti se pišu samo da bi se dobio novac, a organizacija se samo deklarativno bavi pružanjem pomoći i zaštitom prava i interesa lica sa invaliditetom.

Primjenom važećih propisa lica sa invaliditetom i invalidske organizacije stavljene su u isti položaj sa ostalim udruženjima i organizacijama (raznim udruženjima ljubitelja prirode, uzgajivača ptica, cvijeća i sl). U ovom trenutku nema ni riječi o nekakvom posebnom položaju invalidskih organizacija. Država niti podržava niti pomaže osnivanje i rad takvih organizacija. Isto tako, o uvažavanju prijedloga i savjetodavnoj ulozi ovih organizacija nema ni govora.

Specifičnosti položaja, organizacionog ustrojstva, finansiranja i drugih aspekata postojanja i rada invalidskih organizacija u odnosu na druge nevladine organizacije zaista opravdavaju donošenje posebnog zakona kojim bi se na jedinstven način regulisao status i reprezentativnost organizacija koje predstavljaju i zastupaju interese lica sa invaliditetom. Ovim zakonom bi trebalo jasno odrediti koja su to udruženja građana ili savezi udruženja, invalidske organizacije i pod kojim uslovima se formira invalidska organizacija. Takođe bi trebalo definisati koje lice ima status „lica sa invaliditetom“ a koja organizacija može imati status „invalidske organizacije“.

13. Na koji način je standardizovan sistem nabavke i dodjele ortopedskih i sanitarnih pomagala? Da li postojeći standard zadovoljava potrebe OSI ili je nužno napraviti izmjene u istim?

VOI PREPORUKA 9 „Standardizirati sistem nabavke i dodjele ortopedskih i sanitarnih pomagala“

Komentar

Prema odgovoru iz Federalnog ministarstva zdravstva te analizi Strategije⁴² pravo postoji u propisima, ali su mogućnosti za ostvarivanje ovog prava u F BiH različite po kantonima, i nije bilo značajnih promjena i posmatranom razdoblju.

⁴² Analiza Strategije se nalazi na zvaničnom web portalu Vlade Federacije BiH. Usvojena Zaključkom Vlade FBiH, V. Broj: 444/2016 na 41. sjednici održanoj 18.02.2016. godine.

Takođe, nema zvaničnih informacija o standardiziranju sistema nabavke i dodjele pomagala, međutim iz prakse je poznato da sistem u Federaciji BiH ne funkcioniše na nivou istih prava svih osoba sa invaliditetom.

Razlika u pravima na nabavku pomagala u kantonima je različita i postoji izražena diskriminacija po uzroku/okolnostima nastanka invaliditeta (ratni – neratni),

U Federaciji BiH stanje je sljedeće

- Ostvarivanje prava na pomagala na nivou entiteta i/ili kantona je neujednačeno ili ih nema, te gdje prava zavise od finansijske moći kantona proizvodi se teritorijalna diskriminacija
- Učešće Zavoda je neujednačeno i generalno je nedostatno za kvalitetna pomagala
- U pojedinim aktima postoji diskriminacija u odnosu «ne-ratni» i ratni vojni invalid (RVI), gdje isto pomagalo RVI ostvaruju pod znatno povoljnijim uslovima, odnosno aktima sa proširenim pravima
- Postoje rješenja koja predviđaju različite rokove korišćenja pomagala koja zavise od starosne dobi osiguranika
- Liste su manjkave, odn. nedostaju neophodna pomagala za razne tipove invalidnosti
- Lično učešće osiguranika-osobe sa invaliditetom je veliko

Najvažniji dokument u rješavanju pitanja iz ove oblasti je svakako Pravilnik o pravu na medicinska sredstva⁴³ koji je u svom odgovoru i navelo resorno nadležno ministarstvo, a kojim je uređen sistem nabavke i dodjele ortopedskih i sanitarnih pomagala.

Po mišljenju svih predstavnika invalidskih organizacija trenutno stanje u ostvarivanju prava na medicinska sredstva je jako zabrinjavajuća, te postoji veliko nezadovoljstvo korisnika oko ostvarivanja ovog prava. Predstavnici invalidskih organizacija ističu da je procedura dobijanja ortopedskog pomagala jako komplikovana i otežava korisnicima da dobiju ortopedsko pomagalo kao i to da je loš kvalitet isporučenog medicinskog sredstva. Takođe, naglašena je i povezanost između pojedinaca iz Fonda zdravstvenog osiguranja Republike Srpske i ortopedskih radnika iz ortopedskih radnji i medicinskih radnika na terenu, što dovodi do smanjenja kvaliteta medicinskih sredstva koje koriste korisnici. Trenutno, medicinska sredstva koja dobijaju lica sa invaliditetom pogoršavaju zdravstveno stanje korisnika. Korisnici medicinskog sredstva nose medicinsko sredstvo po nekoliko godina i nakon isteka roka ili garancije što posebno narušava njihovo zdravstveno stanje.

Pravilnik o pravu na medicinska sredstva pravi diskriminaciju na osnovu nastanka invaliditeta ili starosne dobi. Zbog ovakve situacije, lica sa invaliditetom nisu u mogućnosti da ostvare svoje osnovno ljudsko pravo, pravo na kretanje, i da budu aktivni članovi svojih zajednica. Posebno značajna je činjenica koju navode predstavnici da u izradu Pravilnika nisu nikad bila uključena mišljenja organizacija lica sa invaliditetom. U posljednje vrijeme pogoršana je situacija donošenjem Uredbe o isporuci medicinskog sredstva, kao i smanjenju cijene nabavke kolica za lica koja koriste invalidska kolica.

Osnovne primjedbe korisnika u oba entiteta u ovoj oblasti odnose se na sljedeće:

- korisnici nisu zadovoljni sa procedurom dobijanja medicinskih sredstava, odnosno ortopedskih i drugih pomagala
- loš kvalitet medicinskih sredstava, odnosno ortopedskih i drugih pomagala
- diskriminacija na osnovu nastanka invaliditeta i starosne dobi
- nenamjenski utroška i zloupotreba sredstava od strena pojedinaca u ovom procesu,

⁴³ Pravilnik o pravu na medicinska sredstva ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj: 114/12, 59/14, 94/14 i 100/14)

- postojeći kvalitet medicinskih sredstava odnosno ortopedskih i drugih pomagala samo pogoršava zdravstveno stanje korisnika medicinskog sredstva
- ne postoje baze podataka u Fondu/Zavodima zdravstvenog osiguranja o korisnicima medicinskih sredstava odnosno ortopedskih i drugih pomagala

14. Da li su zadovoljavajući postojeći institucionalni kapaciteti na svim nivoima vlasti koji rade na saradnji, praćenju i izvještavanju o pravima OSI? Da li postoje imenovane kontakt osobe ("focal point") u svim nadležnim institucijama?

VOI PREPORUKA 10

„Ojačati institucionalne kapaciteta na svim nivoima vlasti u cilju osiguranja sistema za praćenje, saradnju, izvještavanje, te odrediti focal pointa (nadležnog službenika u svim nadležnim institucijama)“

Komentar

Federalno Ministarstvo rada i socijalne politike je potvrdilo da nisu zadovoljavajući postojeći institucionalni kapaciteti.

Samo je ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS u svom odgovoru navelo da postoje institucionalni kapaciteti i da su imenovana pojedinačno lica koja rade na saradnji, praćenju i izvještavanju o pravima lica sa invaliditetom i da ti kapaciteti zadovoljavaju minimum. Ostala ministarstva nisu dostavili odgovor na ovo pitanje, te u ostalim nadležnim institucijama to nije slučaj.

Istraživanja i analize su pokazale da postojeći kapaciteti i lica nisu ispunili očekivanja i na pravi način uradili aktivnosti koje su im stavljene u zadatak.

15. Da li su rađena konkretna tematska istraživanja radi identifikacije problema sa kojima se suočavaju OSI?

VOI PREPORUKA 11 „Provesti tematska istraživanja radi identifikacije problema sa kojima se suočavaju OSI:

- a) istraživanja o održivosti servisa podrške za OSI,**
- b) prikupljanje podataka i analiza izdvajanja sredstva iz budžeta na svim nivoima“.**

VOI PREPORUKA B-2. “Uključivanje i izjednačavanje mogućnosti OSI u planovima i budžetima vlada”

Prava OSI se ne ostvaruju samo kroz zakone u socijalnom i zdravstvenom sektoru, već se ona trebaju ostvarivati i u drugim sektorima. Programi rada i budžeti za ovu svrhu se trebaju predvidjeti.

Komentar

Odgovore su dostavila dva ministarstva. Potvrdili su da jesu vršena istraživanja.

- a) Nisu naveli nikakve konkretne podatke o tome koja istraživanja su rađena.
- b) Podaci i analize o izdvajanju sredstava iz budžeta nisu poznati.

Ministarstvo rada i socijalne politike je podržalo OOSI na nivou kantona da provode istraživanje i urade analizu stepena implementacije iste u FBiH 2011.-2015. godina, za period 2011. – 2014. godina **Izrada nacrtu lokalnih planova akcije u oblasti invalidnosti i monitoring**“, koji se organizuje u okviru Programa podrške implemetacije Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom.

Istraživanja su veoma ozbiljno radile OOSI i to:

U okviru Projekta „IN – Implementacija UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom u BiH urađena je Analiza (prijedlozi i preporuke) „Usklađenost zakona u BiH sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom u oblastima“⁴⁴ u oblastima zdravstvo, socijalna zaštita, zapošljavanje, kultura i sport, obrazovanje. U okviru ovih analiza obrađivani su sistemi podrške.

U posmatranom periodu nije bilo značajnijih konkretnih tematskih istraživanja radi identifikacije problema sa kojima se suočavaju lica sa invaliditetom.

U okviru projekta „Uspostavljanje balkanske nezavisne mreže u oblasti invalidnosti“ rađena je analiza usklađenosti domaćeg zakonodavnog i institucionalnog okvira sa UN Konvencijom i urađen dokument „Izveštaj o usklađenosti zakonodavnog i institucionalnog okvira u Bosni i Hercegovini sa UN Konvencijom o pravima lica sa invaliditetom, sa preporukama za harmonizaciju“⁴⁵ i dokument „Smjernice i preporuke za harmonizaciju zakonodavstva u bosni i Hercegovini, Srbiji i Crnoj Gori sa UN Konvencijom o pravima lica sa invaliditetom“⁴⁶

Koordinacioni odbor invalidskih organizacija je, u okviru projekta „Do zdravstvene zaštite za sve“ provodio aktivnosti „Zagovaranje za standardizaciju uvođenja servisa podrške za osobe sa invaliditetom u četiri lokalne zajednice u RS“ i uradio istraživanje o stanju, potrebama i održivosti servisa podrške.

16. Da li su usvojena konkretna strateška dokumenta (politike, strategije, akcioni planovi) koja se bave pitanjima zaštite i promocije prava osoba sa invaliditetom? Navedite nazive tih dokumenta i kada su uvojena!

Komentar

Federalno Ministarstvo zdravstva je navelo da je na njihov prijedlog Vlada Federacije usvojila 'Strateški plan za unapređenje ranog rasta i razvoja djece u FBiH za period 2013. do 2017. godine'⁴⁷, te dala saglasnost na 'Strategiju o rijetkim bolestima Federacije BiH (2014.-2020. godine)'⁴⁸ koja je izrađena uz podršku Ureda Evropske komisije u BiH

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je navelo da su krajem 2015. godine sačinili Izveštaj analize implementacije Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011-2015 godine, koji nije usvojen u izvještajnom periodu.

Dopuna:

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je podržalo formiranje Koalicija OOSI koje su izradile „Lokalne planove akcije“ koji su u Federaciji usvojeni u 2015. godini.

⁴⁴ www.ppmg.ba/ba/resursi/publikacije?download=33:uskladenost-zakona...bih-sa-un...

⁴⁵ <http://aced.ba/site/izvjestaj>

⁴⁶ <http://aced.ba/site/smjernice-i-preporuke-za-harmonizaciju>

⁴⁷ 75. sjednica Vlade Federacije BiH od 11.3.2013. godine

⁴⁸ 120. sjednica Vlade Federacije BiH od 19.06.2014. godine

Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske je u svom odgovoru navelo da je usvojen Program za rijetke bolesti u Republici Srpskoj 2015-2020⁴⁹, te da je formirana radna grupa za izradu Strategije za izjednačavanje mogućnosti lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2016-2026 sa Akcionim planovima na 3 godine. Treba istaći da u pomenutoj radnoj grupi za izradu Strategije nema predstavnika lica sa invaliditetom.

17. Da li su, pored planiranih budžeta u socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti, planirana i budžetska sredstva za OSI u drugim oblastima koja se odnose na ostvarivanje njihovih prava (obrazovanje, prostorno uređenje, stanovanje itd.);

Komentar

Federalno ministarstvo zdravstva je navelo iznos koji je izdvojen u 2016, što ne odgovara izvještajnom periodu. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je navelo podatke o sredstvima za naknade koje su iz federalnog Budžeta isplaćene za "neratne invalide", te posebno za civilne žrtve rata za godine 2013., 2014., i 2015. , te procenete koji se obezbjeđuju za civilne žrtve rata iz kantonalnih budžeta.

Nije dostavljen odgovor od strane Ministarstva za pitanja boraca i invalida odbrambeno oslobodilačkog rata FBiH, koji ostvaruju prava po posebnom Zakonu.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je navelo podatke o projektima koje su vodili u 2013., 2014., i 2015. godini i iznose sredstava za te projekte.

Federalno ministarstvo prostornog uređenja je navelo da su sredstva tražena, ali da zahtjevi nisu prihvaćeni.

Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske - Sektor zdravstvene zaštite je u svom odgovoru jasno navelo da ne postoje sredstva koja su posebno izdvojena za lica sa invaliditetom, dok je Resor za socijalnu, porodičnu i dječiju zaštitu istog ministarstva dostavio podatke o visini novčanih izdvajanja za korišćenje pojedinih prava iz Zakona o socijalnoj zaštiti 2015. godini. Radi se o sredstvima za sve korisnike prava iz oblasti socijalne zaštite, a ne za lica sa invaliditetom.

Jedino Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite RS ima posebna sredstva namijenjena ratnim vojnim invalidima i civilnim žrtvama rata.

Bosna i Hercegovina za socijalna davanja izdvaja, za evropske standarde, visok udio bruto društvenog prihoda (BDP) od četiri posto. Za ratne vojne invalide i civilne žrtve rata izdvajaju se dvije trećine ukupnih izdvajanja za socijalnu zaštitu, odnosno 66 % u entitetu FBiH, a 75 % u entitetu RS (Svjetska banka, 2012)⁵⁰. Pored toga što je ovakvo uređenje u potpunosti neodrživo, ovo uopšte nema uticaja na poboljšanje uslova života za osobe sa invaliditetom.

18. Da li su uspostavljeni programi koji omogućavaju inkluziju OSI u društvo, i to oni koji se odnose na institut personalnog asistenta, inkluzivno obrazovanje (uključujući pristupačnost uz pomoć pomagala, Brajevo pismo, znakovni jezik, zvučne tehnike, štampanje sa uvećanim slovima, prilagođen sadržaj, znakovnog tumača itd.)?

⁴⁹ „Službeni glasnik RS“, broj: 115/14

⁵⁰ Svjetska banka (2014). Izvještaj Svjetske banke o javnoj potrošnji iz 2012.godine. Pronađeno u My Right, (2014). Alternativni izvještaj o primjeni Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom Ujedinjenih nacija za Bosnu i Hercegovinu.

VOI PREPORUKE B-3. "Ojačati pristupačniji život OSI u zajednici i adekvatno stanovanje" navode personalu asistenciju, programe pristupačnosti (brajevo pismo, znakovni jezik)

Komentar

Odgovor je dostavilo Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, sa navodima o uspostavljenim programima. Isti se odnose se na podršku u nastavi za djecu sa čulnim oštećenjima.

Odgovore za uspostavljanje Instituta personalnog asistenta nije dostavilo ni jedno ministarstvo. Moguće je da ova vrste podrške postoji, ali jedino u okviru nekih projekata koje provode NVO.

Osim u Ministarstvu prosvjete i kulture RS koje ima uspostavljene programe koji omogućavaju inkluziju djece u redovan obrazovni proces, u ostalim nadležnim institucijama ne postoje programi i aktivnosti koje se odnose na razvoj servisa podrške za pristupačniji život lica sa invaliditetom. Sistem servisa (usluga) podrške za lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj je i dalje preovlađujuće institucionalizovan, sa relativno limitiranim spektrom usluga zasnovanih u zajednici i mjera podrške na lokalnom nivou. Rezultati istraživanja pokazuju da je u lokalnim zajednicama broj usluga za lica sa invaliditetom još uvijek mali i da su nedovoljna finansijska sredstva za kvalitetnije sprovođenje postojećih i uspostavljanje novih usluga. Ovo je ključni problem sa kojim su suočeni akteri u lokalnoj zajednici, bez obzira što je najveći broj usluga finansiran sredstvima iz budžeta lokalnih samouprava.

Postojanje lokalnih servisa podrške za lica sa invaliditetom je preduslov uspješnom društvenom uključivanju lica sa invaliditetom tj. preduslov poboljšanja kvaliteta života, zadovoljavanja potreba i najvećeg mogućeg razvoja potencijala lica sa invaliditetom za život u zajednici.

19. Da li su uspostavljeni programi socijalno-stambenog zbrinjavanje OSI?

VOI PREPORUKE B-3. "Ojačati pristupačniji život OSI u zajednici i adekvatno stanovanje" navodi: Potrebno je razvijati programe za socijalno-stambeno zbrinjavanje OSI.

Komentar:

Na ovo pitanje Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je dostavilo odgovor da samo jedan kanton ima uspostavljen ovaj program.

Odgovor nije dostavilo Federalno Ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno oslobodilačkog rata, mada je poznato da se postoje programi stambenog zbrinjavanja ratnih vojnih invalida.

Vlada Republike Srpske i Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite RS od 1999. godine provode program stambenog zbrinjavanje najtežih ratnih vojnih invalida (od prve do četvrte kategorije), ali ne postoje programi i planovi socijalno-stambenog zbrinjavanje lica sa invaliditetom čiji invaliditet nije posledica rata i ratnih dejstava.

Aktivnosti na podsticanju stambenog zbrinjavanja lica sa invaliditetom, što je bio jedan od ciljeva Strategije, su samo djelimično realizovane. Najveći broj programa stambenog zbrinjavanja različitih ciljnih populacija realizovao se kroz Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite i Ministarstvo za izbjegla i raseljena lica. Jedan dio ovih aktivnosti se realizovao kroz programe podrške

stambenom zbrinjavanju Ministarstva porodice, omladine i sporta i Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite. Određeni dio ovih korisnika spadaju u kategoriju lica sa invaliditetom. U periodu implementacije Strategije, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS je putem lutrijskih sredstava, a uz posredovanje centara za socijalni rad, sufinansiralo unapređenje stambenih uslova za domaćinstva u kojima živi značajan broj lica koja su korisnici prava na dodatak za njegu i pomoć drugog lica. Ministarstvo porodice, omladine i sporta RS je u okviru raspodjele dijela prihoda od igara na sreću jedan dio sredstava dodijeljivalo i licima sa invaliditetom.

20. Da li su preduzete mjere u okviru zdravstvene zaštite gdje je utvrđena diskriminacija kod pružanja usluga gdje je primjećeno da ratni vojni invalidi dobijaju cjelovite mjere zdravstvene zaštite, a civilni ne?

VOI PREPORUKE B-4. "Razvijanje OSI senzitivnih politika u zdravstvenoj zaštiti".

Komentar

Federalno Ministarstvo zdravstva dostavilo je odgovor da su izjednačena prava OSI na potpomognutu oplodnju.

Drugih odgovora i primjera nije bilo.

U Federaciji je ozakonjena diskriminacija odredbom, „Nadležni organi osigurat će isticanje obavijesti na vidnim mjestima (bolnice, ambulante, općine, sudovi i druge javne ustanove) da prednost bez čekanja u redu imaju teži ratni vojni invalidi i roditelji šehida i poginulih branilaca koji će svoj status dokazivati odgovarajućim iskaznicama.”⁵¹

Nisu preduzete nikakve mjere i aktivnosti u cilju sprječavanja diskriminacije kod pružanja usluga, ali se tu ne može govoriti o različitom kvalitetu pruženih usluga, već, kako su u odgovoru naveli da je činjenica da ratni vojni invalidi imaju prednost kod pružanja nekih vrsta usluga iz zdravstvene zaštite (gotovo svagdje stoji natpis da ratni vojni invalidi imaju prednost).

21. Da li su razvijene OSI senzitivne politike u obrazovanju u cilju inkluzivnog obrazovanja koje bi u praksi uključile što veći broj djece sa invaliditetom u redovan sistem obrazovanja bez obzira na njihov invaliditet? Da li uposleni u školama (službenici, učitelji, nastavnici i profesori) prolaze kroz posebne obuke kako bi se podigao nivo njihovih znanja i vještina u svrhu davanja što boljih usluga i podrške OSI u redovnim školama, te da li su razvijene tehnike podizanja svijesti i razbijanja prerasuda kod ostalih učenika i njihovih roditelja?

VOI PREPORUKE B-5. "Razvijanje OSI senzitivnih politika u obrazovanju"

Komentar

⁵¹ Službene novine Federacije BiH, br. 33/04, 56/05 i 70/07, 9/10

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke potvrdilo je da su razvijene OSI senzitivne politike u obrazovanju u cilju inkluzivnog obrazovanja, uz navođenje programa.

U zakonodavstvu koje se odnosi na oblast obrazovanja, kako na državnom nivou, gdje postoje okvirni zakoni o obrazovanju na svim nivoima, u kojima se utvrđuju osnovni principi i standardi obrazovanja u Bosni i Hercegovini, tako i na entitetskom nivou, čiji su zakoni usklađeni sa okvirnim zakonima, formalno se zabranjuje svaki oblik diskriminacije, pa i po osnovu invaliditeta, što je eksplicitno navedeno. Proklamuje se inkluzivni sistem obrazovanja, ali se on ne primjenjuje u odgovarajućoj mjeri, uglavnom zbog nedostatka sredstava za podršku inkluzivnom obrazovanju i još uvijek nerazvijenoj svijesti o pravu i potrebi da se lica sa invaliditetom uključe u redovno obrazovanje.

U najvećem broju redovnih škola arhitektonske barijere nisu otklonjene pa je isključivanja iz redovnog sistema obrazovanja najočigledniji su kod djece i lica s težim invaliditetom. Isto tako, evidentan je nedostatak tumača gestovnog jezika i drugih asistenata u nastavi, kao i nedostatak literature na Brajevom pismu ili u drugim tehnikama dostupnim za slijepa i slabovidna lica. Zbog svega navedenog nadležni organi i institucije najčešće pribjegavaju obrazovanju lica sa invaliditetom u specijalnim školama.

22. Šta je urađeno na polju zapošljavanja OSI: koja su usvojena strartheška dokumenta, koji propisi regulišu ovu oblast, kolika su budžetska izdvajanja za zapošljavanje OSI, koliko OSI je zaposleno u proteklom periodu?

VOI PREPORUKE B-6. "Razvijanje OSI senzitivnih politika u tržištu rada"

Komentar

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike navelo je da je usvojen i da se provodi Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom⁵². Zakon koji navode je donesen prije okvirnog perioda ovog izvještavanja.

Ostale informacije nisu dostavljene.

Federalnom ministarstvu za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata navodi transfere koji su predviđeni za podršku zapošljavanja boračke kategorije. Navodi se odnose na 2016. i ne spadaju u period ovog izvještavanja.

U Republici Srpskoj ne postoji Strategija zapošljavanja lica sa invaliditetom niti su rađeni posebni programi aktivne politike zapošljavanja ove populacije.

U posmatranom periodu u Republici Srpskoj je samo donesen Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida⁵³. Pomenuti propis daje dobru osnovu za razvoj i unapređenje u oblasti profesionalne rehabilitacija, osposobljavanja i zapošljavanja invalida, ali ga je u određenoj mjeri potrebno uskladiti sa članom 27. UN Konvencije i poboljšati njegovu primjenu u praksi. Invalidske organizacije u RS posebno zabrinjava činjenica da nije uspostavljen sistem profesionalne rehabilitacije, da proces nije ni pokrenut, da nema programa kojima će se osigurati snažnija podrška profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju lica sa invaliditetom, te da odgovorni akteri tom problemu nisu posvetili dovoljno pažnje.

⁵² „ Službene novine F BiH“ br.09/10

⁵³ „ Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 82/15

23. Šta je konkretno urađeno u oblasti unaprijeđenja fizičke (arhitektonske) pristupačnosti za OSI u skladu sa EU standardima?

VOI PREPORUKE B-7 “Unaprijediti fizičku i komunikacionu pristupačnost za OSI u skladu s EU standardima”

Komentar

Federalno ministarstvo prostornog uređenja navelo da je na snazi 'Uredba o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uslovima i normativima za sprječavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih prepreka za lica sa umanjenim tjelesnim mogućnostima⁵⁴, sa konstatacijom da se primjenjuje slabo ili nikako. Uredba je donesena ranije i nije u okviru perioda izvještavanja.

Zakonom o uređenju prostora i građenja⁵⁵ i Pravilnikom o uslovima za planiranje i projektovanje objekata za nesmetano kretanje djece i lica sa umanjenim tjelesnim sposobnostima⁵⁶ koje je u svom odgovoru navelo Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS, na kvalitetan način je pravno uređena oblast fizičke pristupačnosti i uklanjanja arhitektonskih barijera. Ovi dokumenti jasno utvrđuju koji minimalni elementi pristupačnosti građevina moraju biti osigurani za lica sa invaliditetom i lica sa poteškoćama u kretanju. Međutim, veliki problem predstavlja to što u navedenim propisima nisu određeni vremenski rokovi u kojima se moraju izvršiti prepravke radi osiguranja pristupačnosti, što dovodi do izostanka konkretnih sankcija u slučaju nepoštivanja pravila o pristupačnosti. Posledica toga je da još uvijek većina objekata, i stambenih i poslovnih, ne dozvoljava neometan ulazak, kretanje i korištenje objekata od strane lica sa invaliditetom. Posebno zabrinjava činjenica da značajan broj novih građevina takođe nije pristupačan ili pak sadrži elemente pristupačnosti koji nisu u skladu sa standardima utvrđenima u pomenutim dokumentima.

Ministarstvo saobraćaja i veza RS, je kroz izmjene i dopune Zakona o prevozu u drumskom saobraćaju, u isti ugradilo odredbe o licima sa invaliditetom. U članu 5. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o prevozu u drumskom saobraćaju Republike Srpske propisano je da se taksi prevoz može vršiti i putničkim motornim vozilom namjenski proizvedenim za prevoz lica sa invaliditetom.

I pored određenih pomaka arhitektonsko okruženje, transportni sistem, javne usluge kao i informacione i komunikacione tehnologije ostaju uveliko nepristupačne za lica sa invaliditetom u cijeloj zemlji.

24. Šta je konkretno urađeno u oblasti komunikacione pristupačnosti za OSI u skladu sa EU standardima (pristupačnost informacija za osobe sa oštećenjem vida ili sluha, titlovanje programa javnih RTV servisa, itd.)?

VOI PREPORUKE B-7. “Unaprijediti fizičku i komunikacionu pristupačnost za OSI u skladu s EU standardima”

Komentar

⁵⁴ “Službene novine F BiH” 48/09

⁵⁵ „Službeni glasnik RS“, br. 40/13

⁵⁶ „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 93/13

Odgovori na ovo pitanje su sadržani u odgovorima pod brojem 9., te važi isti komentar.

25. Da li je prema uzorima EU uspostavljen inkluzivni socijalni model sa usklađenim kriterijima u oblasti otkrivanja, registracije i evidencije OSI?

VOI PREPORUKE B-8. "Razviti inkluzivni socijalni model s usklađenim kriterijima u oblasti otkrivanja, registracije i evidencije osoba".

Komentar

Federalno ministarstvo zdravstva se izjasnilo da ovo pitanje nije u njihovoj nadležnosti.

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike potvrdilo je da su usvojini odgovarajući strateški dokumenti za uspostavu inkluzivnog modela u oblasti zdravstva, obrazovanja i socijalne zaštite, a uz pomoć UNICEF-a.

U sistemu socijalne zaštite u Republici Srpskoj se koriste jedinstveni kriteriji u skladu sa međunarodnim standardima i socijalni model baziran na osnovu funkcionalne procjene invalidnosti kojim se procjenjuje koje aktivnosti lice sa invaliditetom ne može izvoditi, a primjerene su životnoj dobi. U ostalim nadležnim organima i institucijama nije uspostavljen inkluzivni socijalni model sa usklađenim kriterijima u oblasti otkrivanja, registracije i evidencije lica sa invaliditetom.

26. Da li su preduzeti koraci kod razvijanja mehanizama utvrđivanja invaliditeta po međunarodnom standardu po kome se procjenjuju preostale sposobnosti i potencijali pojedinca, umjesto kod nas prisutnog vrednovanja po medicinskom modelu po kome se utvrđuju zdravstveni nedostaci?

VOI PREPORUKE B-9. "Razvijanje mehanizama koji bi umjesto vrednovanja po medicinskom modelu prihvatili ocjenu preostale sposobnosti kod OSI kroz socijalni model koji vrednuje svaku mogućnost i sve resurse."

Komentar

Federalno ministarstvo zdravstva je potvrdilo da se vode aktivnosti za navedene mehanizme. Dio odgovora na ovo pitanje sadržan je u pitanjima/odgovorima pod brojem 7.

Samo u sistemu socijalne zaštite u RS se koriste jedinstveni kriteriji u skladu sa međunarodnim standardima odnosno koristi se socijalni model baziran na osnovu funkcionalne procjene invalidnosti kojim se procjenjuje koje aktivnosti lice sa invaliditetom ne može izvoditi, a primjerene su životnoj dobi.

Ne postoje jedinstveni kriteriji za procjenu invalidnosti u skladu sa UN Konvencijom. Procjena se vrši na nekoliko mjesta i po različitim kriterijima koje propisuju i donose organi za čije potrebe se vrši procjena. Pojedinačne politike koje provode različiti nadležni organi kroz oblasti u kojima lica

sa invaliditetom ostvaruju određena prava, rezultirale su različitim definicijama invalidnosti i lica sa invaliditetom. U svakoj od tih oblasti, pod različitim uslovima i kriterijima se stiče status i definiše invaliditet, a takva definicija se koristi samo za svrhu ostvarivanja tih prava i nju karakterišu određeni elementi vezani za vrijeme i okolnosti nastanka invaliditeta.

Jedinstvena metodologija i jedinstven institucionalni okvir za ocjenu stepena invalidnosti za sva lica sa invaliditetom, bez obzira na uzrast, vrstu i uzrok nastanka invaliditeta, koji bi imao jedinstvene kriterije i procedure bazirane na Međunarodnoj klasifikaciji funkcionisanja Svjetske zdravstvene organizacije, iako postavljen kao jedan od značajnijih ciljeva u ranijem strateškom dokumentu, nije realizovan.

27. Da li su preduzeti konkretni koraci za unaprijeđenje otkrivanja, evidentiranja i praćenja OSI od ranog uzrasta?

VOI PREPORUKE B-11. "Osigurati sistem ranog otkrivanja, evidentiranja i praćenja OSI, posebno djece s invaliditetom."

Komentar

Federalno ministarstvo zdravstva, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike su naveli aktivnosti koje vode u skladu sa „Strateškim planom za unapređenje ranog rasta i razvoja djece (RRRD) u Federaciji BiH za period od 2013. do 2017. godine“⁵⁷ koji je usvojila Vlada Federacije.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke dostavilo je odgovore sa potvrdom da rade po navedenom u pitanju, sa obrazloženjima o programima i strategijama. Usvojen je „Pravilnik o kontinuiranoj profesionalnoj edukaciji u oblasti rane detekcije, dijagnostike, intervencije i praćenja razvojnih i drugih poremećaja koji utiču na rast i razvoj djece“ u čijoj izradi su učestvovali predstavnici sva tri relevantna sektora, a usvojilo ga je Federalno ministarstvo zdravstva⁵⁸ sa navodom da su u okviru ovog Pravilnika definirane osnove za tri programa edukacije.

Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske je u svom odgovoru navelo da u RS postoji Politika unapređenja ranog rasta i razvoja djece u Republici Srpskoj za period od 2011 - 2016. godine⁵⁹ kojom je na kvalitetan način uređeno otkrivanje, evidencija i praćenje djece s invaliditetom i sprovodi se kao redovna aktivnost u nadležnim institucijama. Time je osigurano i pravovremeno i stručno tretiranje invaliditeta kako bi se ostvario napredak, poboljšalo stanje i razvile nove mogućnosti koje će kompenzovati invaliditet.

Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske i Ministarstvo porodice, omladine i sporta Republike Srpske, odnosno Međusektorski Tim za koordinaciju aktivnosti u oblasti ranog rasta i razvoja djece u Republici Srpskoj, pripremaju nacrt Programa za rani rast i razvoj djece u Republici Srpskoj 2016.-2021.

28. Koji su preduzeti konkretni koraci u cilju razvijanja lokalne zajednice koja osigurava jednake mogućnosti za OSI u svim aspektima njihovog života?

⁵⁷ 75. sjednici Vlade Federacije od 11.3.2013. godine

⁵⁸ „Službeni novine Federacije BiH“ 82/13

⁵⁹ "Službeni glasnik RS" broj 37/11

VOI PREPORUKE B-12. "Razvijati modele lokalne zajednice koji osiguravaju jednake mogućnosti osobama s invaliditetom"

Komentar

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je dostavilo informaciju da su sačinjeni lokalni planovi akcije na svim kantonima, a da u većini nisu usvojeni.

U Republici Srpskoj je oblast socijalne zaštite uređena Zakonom o socijalnoj zaštiti⁶⁰. Vlada RS je nosilac uređivanja i definisanja odnosa, prava, dužnosti, odgovornosti i sadržaja socijalne zaštite, a lokalna zajednica je okvir za zadovoljavanje većine ličnih i zajedničkih potreba građana, uključujući i socijalnu zaštitu. Socijalna zaštita se finansira iz javnih prihoda koji se obezbjeđuju u budžetu Republike i jedinica lokalne samouprave.

Ostvarivanje prava lica sa invaliditetom kao ključni preduslov podrazumijeva i pristup različitim servisima, koji treba da olakšaju njihovo aktivno uključivanje u lokalnu zajednicu i kompenzuju invaliditet koji ih, zajedno sa preprekama koje je kreiralo društvo, sprečava da ravnopravno učestvuju u životu zajednice. Lokalne zajednice trebaju da olakšaju ovu participaciju pružanjem adekvatnih servisa (usluga) podrške, implementacijom zakonodavstva i razvojem lokalnih inkluzivnih politika koje pružaju podršku punom uključenju lica sa invaliditetom.

Rezultati istraživanja pokazuju da je u lokalnim zajednicama broj usluga za lica sa invaliditetom još uvijek mali, te da su nedovoljna finansijska sredstva za kvalitetnije sprovođenje postojećih i uspostavljanje novih usluga ključni problem sa kojim su suočeni akteri u lokalnoj zajednici, bez obzira što je najveći broj usluga finansiran sredstvima iz budžeta lokalnih samouprava.

Jedino sa kvalitetnim servisima podrške lica sa invaliditetom mogu da ostvare svoja prava na polju jednakog socio-ekonomskog razvoja. Sa postojećim spektrom socijalnih servisa (usluga) lica sa invaliditetom u BiH ne mogu da uzmu puno učešće u društvu.

29. Da li uspostavljeni neki od mehanizama podrške porodicama OSI i koji su to?

VOI PREPORUKE B-14. "Razvijanje podrške za pomoć porodicama koje brinu o OSI."

Komentar

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike u svom odgovoru navodi da su ovoj oblasti postignuti najmanji rezultati.

Iz odgovora ministarstva zdravlja i socijalne zaštite RS vidljivo je da lica sa invaliditetom i njihove porodice imaju određen vid podrške obezbijedene kroz Zakon o socijalnoj zaštiti (pravo na dnevno zbrinjavanje koje obuhvata različite vrste organizovanih dnevnih usluga i boravaka izvan vlastite porodice kroz koje se obezbjeđuju ishrana, njega, čuvanje, briga o zdravlju, vaspitanje i obrazovanje, psihosocijalna rehabilitacija, radna okupacija i druge usluge.)

Međutim, još uvijek nisu uspostavljeni sistemski mehanizmi podrške svim licima sa invaliditetom i njihovim porodicama, kojim bi se osiguralo pravo na odgovarajući životni standard, uključujući odgovarajuću hranu, odjeću, stanovanje, kao i na neprekidno poboljšanje životnih uslova.

⁶⁰ „Službeni glasnik Republike Srpske broj: 37/12